

Київський національний торговельно-економічний університет

Кафедра фінансів

ВИПУСКНА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:

«Система місцевих податків і зборів»

Студентки 2 курсу, 1м групи,
Спеціальності 072
«Фінанси, банківська справа та
страхування»
Спеціалізації «Державні та
муніципальні фінанси»

Кузьменко Катерина Олександрівна

Науковий керівник
к.е.н., доцент

Канєва Тетяна Володимирівна

Керівник освітньо-професійної
програми
д.е.н., професор

Макогон Валентина Дмитрівна

Завідувач кафедри фінансів,
д.е.н., професор,
заслужений діяч науки і техніки
України

Чугунов Ігор Якович

Київ 2020

Київський національний торговельно-економічний університет

Факультет фінансів та обліку

Кафедра фінансів

Спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

Спеціалізація / освітня програма «Державні та муніципальні фінанси»

Затверджую

Зав. кафедри _____

“ _____ ” _____ 201_ р.

Завдання

на випускний кваліфікаційну роботу (проект) студентів

Кузьменко Катерини Олександрівни

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема випускного кваліфікаційної роботи (проекту)

Система місцевих податків і зборів

Затверджена наказом КНТЕУ від «15» 11 2019 р. № 3899

2. Строк здачі студентом закінченої роботи (проекту) 20.11.2020

3. Цільова установка та вихідні дані до роботи (проекту)

Мета роботи (проекту) дослідження законодавчої бази зі стягнення місцевих податків і зборів, аналіз сучасного стану формування місцевих бюджетів за їх рахунок та визначення напрямків реформування системи місцевого оподаткування з ціллю надання цим платежам більш значимої ролі у формуванні доходів місцевих бюджетів

Об'єкт дослідження є існуюча в Україні система місцевого оподаткування

Предмет дослідження є суспільні відносини, що виникають з приводу нарахування та сплати місцевих податків і зборів,

4. Консультанти по роботі (проекту) із зазначенням розділів, за якими здійснюється консультування:

Розділ	Консультант (прізвище, ініціали)	Підпис, дата	
		Завдання видано	Завдання виконано

5. Зміст випускної кваліфікаційної роботи (проекту) (перелік питань за кожним розділом)

Розділ 1. Теоретико-методологічні засади формування доходів і зборів місцевих бюджетів

1.1. Сутність податкового регулювання у системі формування доходів і зборів місцевих бюджетів

1.2. Податкова політика як інструмент регулювання економічного розвитку місцевих бюджетів

1.3. Зарубіжний досвід формування доходної частини місцевих бюджетів

Розділ 2. Механізм податкового регулювання економічного розвитку місцевих бюджетів

2.1. Становлення системи формування доходів і зборів місцевих бюджетів

2.2. Податкове регулювання економічного розвитку місцевих бюджетів

2.3. Аналіз податкоспроможності місцевих бюджетів

Розділ 3. Напрями удосконалення формування податкових надходжень і зборів до місцевих бюджетів

3.1. Напрями підвищення ефективності податків і зборів у системі формування доходної частини місцевих бюджетів

3.2. Розвиток інституційних засад податкової політики як складової економічного зростання місцевих бюджетів

Висновки

Список використаної літератури

Додатки

---

6. Календарний план виконання роботи (проекту)

№ Пор.	Назва етапів випускної кваліфікаційної роботи (проекту)	Строк виконання етапів роботи	
		за планом	фактично
1	2	3	4
1.	Узгодження плану та оформлення завдання	До 13.01.2020	
2.	Подання статті на кафедру	До 10.09.2020	
3.	Вступ. Розділ 1	До 20.04.2020	
4.	Розділ 2	До 22.06.2020	
5.	Розділ 3. Висновки	До 01.10.2020	
6.	Подання роботи (всі розділи, додатки) на кафедру	До 22.10.2020	
7.	Попередній захист робіт	До 02.11.2020	
8.	Подання завершеної (переплетеної) роботи та електронної версії в ПДФ форматі	До 20.11.2020	

7. Дата видачі завдання „___” _____ 2020__р.

8. Керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту)

Канева Т.В. _____
(прізвище, ініціали, підпис)

9. Гарант освітньої програми

Макогон В.Д. _____
(прізвище, ініціали, підпис)

10. Завдання прийняв до виконання студент Кузьменко К.О.

(прізвище, ініціали, підпис)

11. Відгук наукового керівника випускної кваліфікаційної роботи (проекту)
Студентка Кузьменко К. О. виконала випускну кваліфікаційну роботу на актуальну в сучасних умовах тему «Система місцевих податків і зборів»

В роботі на належному рівні розглянуті питання теоретико-методологічних засад формування доходів і зборів місцевих бюджетів, а саме, сутність податкового регулювання місцевих бюджетів, податкової політики та зарубіжний досвід.

Питання механізму податкового регулювання економічного розвитку місцевих бюджетів в частині податкового регулювання економічного розвитку місцевих бюджетів та аналізу податкоспроможності місцевих бюджетів і напрями удосконалення податкових надходжень і зборів до місцевих бюджетів висвітлені окремим розділами.

Висновки наведені в роботі мають практичне спрямування та несуть конкретний характер

Випускна кваліфікаційна робота виконана на достатньому науково-практичному рівні, повністю відповідає вимогам щодо змісту та оформлення кваліфікаційних робіт на здобуття освітнього ступеня магістра, рекомендується до захисту в ЕК та заслуговує позитивної оцінки.

Науковий керівник випускної кваліфікаційної роботи (проекту) _____

(підпис, дата)

Відмітка про попередній захист _____

(ПІБ, підпис, дата)

12. Висновок про випускну кваліфікаційну роботу (проект)

Випускна кваліфікаційна робота (проект) студента _____

(прізвище, ініціали)

може бути допущена до захисту екзаменаційній комісії.

Гарант освітньої програми _____

(прізвище, ініціали, підпис)

Завідувач кафедри _____

(прізвище, ініціали, підпис)

« _____ » _____ 201__ р.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. Теоретико-методологічні засади формування доходів і зборів місцевих бюджетів 10

1.1. Сутність податкового регулювання у системі формування доходів і зборів місцевих бюджетів 10

1.2. Податкова політика як інструмент регулювання економічного розвитку місцевих бюджетів 19

1.3. Зарубіжний досвід формування доходної частини місцевих бюджетів 24

РОЗДІЛ 2. Механізм податкового регулювання економічного розвитку місцевих бюджетів 27

2.1. Становлення системи формування доходів і зборів місцевих бюджетів 27

2.2. Податкове регулювання економічного розвитку місцевих бюджетів 32

2.3. Аналіз податкоспроможності місцевих бюджетів 36

РОЗДІЛ 3. Напрями удосконалення формування податкових надходжень і зборів до місцевих бюджетів 42

3.1. Напрями підвищення ефективності податків і зборів у системі формування доходної частини місцевих бюджетів 42

3.2. Розвиток інституційних засад податкової політики як складової економічного зростання місцевих бюджетів 44

ВИСНОВКИ

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

ДОДАТКИ

ВСТУП

Як і кожна держава, що стоїть на шляху розвитку, Україна намагається постійно вдосконалювати податкову систему, щоб та відповідала сучасним ринковим умовам та потребам правового суспільства. Такий рух необхідний для формування в Україні ефективного місцевого самоврядування, спрямованого на розвиток демократичного суспільства та для кращого управління системою державних і місцевих фінансів. Актуальність обраної теми спричинена важливістю аналізу системи місцевих податків і зборів як джерела інформації про стан розрахунків по них; аналізуючи рівень і динаміку їх сплати, можна знаходити шляхи вдосконалення наповнення дохідної частини бюджету регіону або країни.

Метою дипломної роботи є характеристика основних податкових змін і визначення ролі місцевих податків та зборів в економічному житті країни, викладення теоретичних основ аналізу місцевих податків і зборів.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних положень, принципів, методів та прийомів, що забезпечують належний стан функціонування місцевих податків і зборів. Об'єктом дослідження виступають процеси організації та види місцевих податків і зборів.

Податки – дуже складна й надзвичайно впливова на всі економічні явища та процеси фінансова категорія. Можна без перебільшення сказати, що, з одного боку, податки – це фінансове підґрунтя існування держави, мірило її можливостей у світовому економічному просторі щодо розвитку науки, освіти, культури, гарантування економічної безпеки, зростання суспільного добробуту народу.

З другого боку, податки – це знаряддя перерозподілу доходів юридичних і фізичних осіб у державі, їх мобілізація й використання зачіпає інтереси не тільки кожного підприємця чи громадянина, а й цілих верств населення і соціальних груп. На сьогодні податки – це найефективніший інструмент впливу держави на суспільне виробництво, його динаміку і

структуру, на розвиток науки і техніки, масштаби соціальних гарантій населенню.

Оскільки податки – це по суті продукт еволюції економіки і держави, то податкова система формується перш за все під впливом об'єктивних чинників. У той же час у сучасній демократичній правовій державі запровадження тих чи інших форм оподаткування є результатом волевиявлення членів парламенту, компромісу інтересів різних політичних партій, які у свою чергу представляють інтереси різних верств суспільства.

Податкова система є різновидом відкритої динамічної системи, це сукупність встановлених у країні податків. Її відкритість означає необхідність аналізу, передусім зовнішніх чинників, під впливом яких відбувається її становлення. Вимога системності полягає в тому, що податки мають бути взаємопов'язані, органічно доповнювати один одного, не суперечити системі в цілому та її елементам. Системний підхід означає, що мають реалізовуватися обидві функції податків. З позиції фіскальної функції податкова система має забезпечити гарантоване і стабільне надходження доходів до бюджету, з позиції регулюючої забезпечувати державі можливість впливу на всі сторони соціально-економічного розвитку суспільства.

Ефективність податкової системи визначається тим, наскільки цілеспрямовано вона вирішує комплекс завдань, пов'язаних із скерованістю економіки як системи, розвитком виробництва, підвищенням життєвого рівня населення.

Вимога комплексності полягає в тому, що податки повинні бути пов'язані між собою, органічно доповнювати один одного, не суперечити системі в цілому. Податки використовуються як фіскальний інструмент, з одного боку, і як інструмент економічної політики в цілому, з іншої.

Оподаткування має бути транспарентним і практичним. Транспарентність податкової системи передбачає максимально чітке і несуперечливе формування норм податкового права, що включає їх неоднозначне тлумачення. Це є необхідною передумовою практичного дотримання принципів рівності і загального характеру оподаткування.

Податкова реформа відбувається в Україні майже щороку і 2020 рік не став винятком. Верховною Радою прийнято Закони, якими внесено зміни до податкового законодавства. Основні зміни стосуються, серед іншого, адміністрування податків, імплементації Плану дій BEPS, місцевих податків і зборів, а також ПДФО, податку на прибуток, рентної плати тощо.

РОЗДІЛ 1

Теоретико-методологічні засади формування доходів і зборів місцевих бюджетів.

1.1. Сутність податкового регулювання у системі формування доходів і зборів місцевих бюджетів.

Податкова система є складною багаторівневою структурою. Сутність системи – взаємозв’язок між її елементами. Елементами податкової системи є податки, збори та інші обов’язкові платежі. За економічним змістом податки відображають відносини між платниками та державою щодо вилучення частини створеного ВВП з метою формування централізованого фонду держави, необхідного для виконання покладених на неї функцій. За формою прояву податки – це обов’язкові платежі юридичних та фізичних осіб до бюджету. З огляду на наведені визначення, податкова система: – в абстрактно-теоретичному аспекті – сукупність відносин між платниками та державою; – на рівні безпосереднього сприйняття форм реалізації зазначених відносин – сукупність взаємопов’язаних, взаємоузгоджених податків, зборів та інших обов’язкових платежів, побудована на визначених принципах.

Відносини між платниками та державою реалізуються через діяльність уповноважених органів та платників податків і підлягають обов’язковому регламентуванню. Їх можна поділити на кілька груп:

- між органами державної влади та платниками: стосовно визначення елементів оподаткування (платників, ставок, об’єкта оподаткування, пільг, податкової бази тощо); порядку обчислення і сплати податків; правового статусу платників; їх відповідальності за порушення податкового законодавства;
- між органами державної влади та органами місцевого самоврядування: щодо розмежування їх повноважень і законодавчої компетенції у податковій сфері (право встановлювати органами місцевого самоврядування місцеві податки та отримувати закріплені загальнодержавні податки);
- між органами державної законодавчої влади і контролюючими органами: щодо визначення правового статусу контролюючих органів, порядку

адміністрування податків, відповідальності за дотримання законодавства

в процесі адміністрування (при стягненні податків);

- між контролюючими органами і платниками: щодо взаємних прав і обов'язків та механізму їх реалізації.

Отже, існує організаційно-управлінський рівень податкової системи. Вся діяльність щодо збору і сплати податків спирається на систему нормативних актів. Тому податкову систему можна також розглядати як систему податкового законодавства.

Порядок справляння податків та зборів в Україні регулюється Податковим кодексом (далі – ПК). Виняток становить мито – порядок його сплати визначається Митним кодексом (далі – МК). Податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, який справляється із платників податків згідно з нормами ПК. Збір (плата, внесок) – обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється із платників зборів з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок учинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій. В Україні введено такі види податків і зборів: загальнодержавні та місцеві. Наразі ПК передбачено 7 загальнодержавних і 4 місцевих податків та зборів.

Місцеві податки та збори — це податки та збори, які встановлюються органами місцевого самоврядування відповідно до законодавства, вони є обов'язковими до сплати в межах адміністративно-територіальних одиниць та зараховуються до їх бюджетів.

Податковий кодекс України у статті 10 до місцевих відносить такі податки та збори (табл. 1.1):

Таблиця 1.1

Види місцевих податків та зборів

№ з/п	Назва податку, збору	Платники	Форма звітності
	Податок на майно, який складається*: – з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки	Фізичні та юридичні особи, у т. ч. нерезиденти, які є власниками об'єктів житлової та/або нежитлової нерухомості.	Податкова декларація з податку на нерухоме майно, відмінне від земельної ділянки (форма затверджена наказом Мінфіну від 10.04.15 р. № 408 у редакції наказу Мінфіну від 15.11.18 р. № 897)
	- транспортного податку	Фізичні та юридичні особи, у т. ч. нерезиденти, які мають зареєстровані в Україні згідно з чинним законодавством власні легкові автомобілі, що є об'єктами оподаткування відповідно до пп. 267.2.1 ПК	Податкова декларація з транспортного податку (форма затверджена наказом Мінфіну від 10.04.15 р. № 415 у редакції наказу Мінфіну від 27.06.17 р. № 595)
	- плати за землю	Власники земельних ділянок, земельних часток (паїв) та землекористувачі.	Податкова декларація з плати за землю (форма затверджена наказом Мінфіну від 23.01.17 р. № 9)
	Єдиний податок*: – перша група платників	Фізособи-підприємці, які не використовують працю найманих осіб, здійснюють виключно роздрібний продаж товарів із торговельних місць на ринках та/або провадять госпдіяльність з надання побутових послуг населенню і обсяг доходу яких протягом календарного року не перевищує 1 млн грн (до 2 квітня – 300 тис. грн);	Податкова декларація платника єдиного податку – фізичної особи – підприємця (форма затверджена наказом Мінфіну від 19.06.15 р. № 578 (зі змінами, внесеними наказом Мінфіну від 17.03.2017 р. №369)
	- друга група платників	Фізособи-підприємці, які здійснюють господарську діяльність з надання послуг, у тому числі побутових, платникам єдиного податку та/або населенню, виробництво та/або продаж товарів, діяльність у сфері ресторанного господарства, за умови, що протягом календарного року відповідають сукупності таких критеріїв: – не використовують працю найманих осіб або кількість осіб, які перебувають з ними в трудових відносинах, одночасно не перевищує 10; – обсяг доходу не перевищує 5 млн грн (до 2 квітня – 1,5 млн грн);	
* Єдиний податок сплачується СГ на спрощеній системі оподаткування, яка є альтернативою загальній системі зі сплатою податку на прибуток та заміняє сплату деяких податків та зборів.			
	- третя група платників	1. Фізособи-підприємці, які не використовують працю найманих осіб або у яких кількість осіб, які перебувають з ними в трудових відносинах, не обмежена та у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 7 млн грн (до 2 квітня – 5 млн грн) 2. Юрособи – СГ будь-якої організаційно-правової форми, у яких протягом календарного року обсяг доходу не перевищує 7 млн грн (до 2 квітня – 5 млн грн).	1. Податкова декларація платника єдиного податку – фізичної особи – підприємця (форма затверджена Наказом № 578). 2. Податкова декларація платника єдиного податку третьої групи (юридичної особи), форма затверджена наказом № 578 (зі змінами, внесеними наказом Мінфіну від 17.03.2017 р. №369)
	- четверта група платників	1. Сільгосптоваровиробники-юрособи, у яких питома вага доходу, отриманого від реалізації сільгосппродукції	Податкова декларація платника єдиного податку

		власного виробництва та продуктів її переробки за попередній податковий (звітний) рік, становить не менше 75 % загальної суми доходу за цей же період. 2. Фізособи-підприємці, які провадять діяльність виключно в межах фермерського господарства (далі – ФГ), зареєстрованого відповідно до Закону від 19.06.03 р. № 973-IV «Про фермерське господарство», за умови виконання сукупності таких вимог: – здійснюють виключно вирощування, відгодовування сільгосппродукції, збирання, вилов, переробку такої власно вирощеної або відгодованої продукції та її продаж; – провадять господарську діяльність (крім постачання) за місцем податкової адреси; – не використовують працю найманих осіб; – членами ФГ такої фізособи є лише члени її сім'ї у визначенні ч. 2 ст. 3 Сімейного кодексу; – площа сільгоспугідь та/або земель водного фонду у власності та/або користуванні членів ФГ становить не менше 2 га, але не більше 20 га	четвертої групи ,форма затверджена Наказом № 578 (зі змінами, внесеними наказом Мінфіну від 17.03.2017 р. №369)
	Туристичний збір	Громадяни України, іноземці, а також особи без громадянства, які перебувають на території адміністративно-територіальної одиниці, на якій діє рішення сільської, селищної, міської ради або ради ОТГ, що створена згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, про встановлення туристичного збору, та тимчасово розміщуються у місцях проживання (ночівлі), визначених пп. 268.5.1 ПК	Податкова декларація туристичного збору (форма затверджена наказом Мінфіну від 08.05.19 р. № 186)
	Збір за місяць паркування для транспортних засобів	Юрособи, їхні філії (відділення, представництва), фізособи-підприємці, які згідно з рішенням сільської, селищної, міської ради або ради ОТГ, що створені згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, організовують та провадять діяльність із забезпечення паркування транспортних засобів на майданчиках для платного паркування та спеціально відведених автостоянках	Податкова декларація збору за місяць для паркування транспортних засобів (форма затверджена Наказом № 636)

*В зв'язку із запровадженням карантину, Законом №540 передбачається звільнення від сплати податку на нерухомість за період з 1 по 31 березня 2020 року за об'єкти нежитлової нерухомості, які перебувають у власності фізичних або юридичних осіб. При цьому, платникам податку необхідно уточнити (зменшити) показники Декларації з податку на нерухомість за 2020 рік.

*Згідно з Законом №540 з 2 квітня діють нові розміри доходів платників єдиного податку I-III груп.

За даними офіційної звітності Державної казначейської служби України, протягом січня-березня 2020 року до місцевих бюджетів України у сукупності надійшло 114,6 млрд грн (на 22,9 млрд грн або на 16,6% менше, ніж за I квартал 2019 року) (рис. 1.1), у тому числі:

- доходи загального фонду склали 104,9 млрд грн (на 23,4 млрд грн або на 18,2% менше аналогічного періоду 2019 року);
- спеціального – 9,7 млрд грн (на 0,5 млрд грн або на 5,8% більше аналогічного періоду 2019 року).

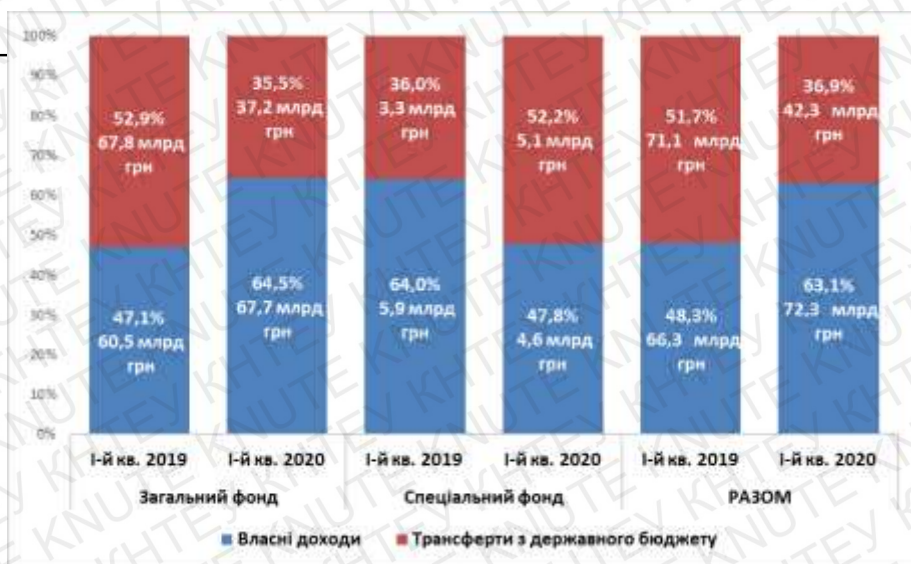

Рис.1.1 Доходи місцевих бюджетів України за I квартал 2019 та 2020 років

За підсумками I кварталу 2020 року, частка доходів місцевих бюджетів у доходах зведеного бюджету України склала 40,8%, хоча аналогічний показник за підсумками I кварталу 2019 року становив 50%. За станом на 01.04.2020 року затверджений на 2020 рік плановий показник доходів місцевих бюджетів (з урахуванням змін) становить 471,3 млрд грн. За підсумками I кварталу 2020 року рівень виконання річного планового показника в цілому становить 24,3%, у тому числі: по загальному фонду – 24,6%, по спеціальному – 21,5%. (табл. 1.2).

Таблиця 1.2

Доходи місцевих бюджетів України за I квартал 2020 року

Показники	Загальний фонд			Спеціальний фонд			Разом		
	план зі змінами, млрд грн	факт, млрд грн	рівень виконання плану	план зі змінами, млрд грн	факт, млрд грн	рівень виконання плану	план зі змінами, млрд грн	факт, млрд грн	рівень виконання плану
Власні доходи	293,74	67,66	23,0%	17,44	4,64	26,6%	311,18	72,30	23,2%
Трансферти з державного бюджету	132,41	37,24	28,1%	27,68	5,06	18,3%	160,09	42,30	26,4%
Разом	426,15	104,90	24,6%	45,12	9,70	21,5%	471,27	114,60	24,3%

У порівнянні з січнем-березнем 2019 року, надходження до місцевих бюджетів за I квартал 2020 року зменшилися на 22,9 млрд грн або на 16,6% (табл. 1.3)

Таблиця 1.3

Показники надходжень до місцевих бюджетів за I квартал 2019 та 2020 років

Показники	Загальний фонд			Спеціальний фонд			Разом		
	факт I кв. 2019 р., млрд грн	факт I кв. 2020 р., млрд грн	відхилення	факт I кв. 2019 р., млрд грн	факт I кв. 2020 р., млрд грн	відхилення	факт I кв. 2019 р., млрд грн	факт I кв. 2020 р., млрд грн	відхилення
Власні доходи	60,47	7,66	11,9%	5,87	4,64	21,0%	66,34	72,30	9,0%
Трансферти з державного бюджету	67,83	7,24	45,1%	3,30	5,06	53,3%	71,13	42,30	40,5%
Разом	128,30	104,90	18,2%	9,17	9,70	5,8%	137,47	114,60	16,6%

Основною причиною змін є зменшення надходжень трансфертів до загального фонду місцевих бюджетів. Так, у 2020 році з місцевих бюджетів не здійснюються окремі видатки, пов'язані з реалізацією державних програм соціального захисту. Тому у січні-березні 2019, минулого року, місцеві бюджети отримали з державного бюджету субвенції: на виплату допомог сім'ям з дітьми, малозабезпеченим сім'ям та іншим категоріям громадян в обсязі 13,1 млрд грн; на надання пільг та субсидій населенню на оплату житлово-комунальних послуг та енергоносіїв – 16,5 млрд грн; на надання пільг та житлових субсидій населенню на придбання твердого та рідкого пічного побутового палива і скрапленого газу – 0,145 млрд грн.

Таким чином, протягом I кварталу 2019 року за названими напрямками місцеві бюджети отримали субвенцій на загальну суму 29,7 млрд грн, які в поточному, 2020 році, уже не надходять до місцевих бюджетів, а фінансуються безпосередньо з державного бюджету. Крім цього, у I кварталі 2019 року місцеві бюджети отримували з державного

бюджету субвенцію на здійснення заходів щодо соціально-економічного розвитку окремих територій в обсязі 1 млрд грн, тоді як у поточному році дана субвенція в I кварталі до місцевих бюджетів не надходила.

За підсумками I кварталу 2020 року, надходження до загального фонду місцевих бюджетів України (без урахування міжбюджетних трансфертів) склали 67,7 млрд грн, що становить 23% від затвердженого на 2020 рік плану з урахуванням змін.

У порівнянні з аналогічним періодом 2019 року, номінальне зростання надходжень місцевих бюджетів склало 7,2 млрд грн або +11,9% (за даними Держстату індекс цін за січень-березень 2020 рік до січня-березня 2019 року складає 102,6%). Для порівняння, приріст доходів за I квартал 2019 року відносно 2018 року становив 17,1% (+8,8 млрд грн).

У зв'язку із запровадженням карантинних заходів та загального погіршення економічної ситуації, в березні 2020 року значно знизився приріст доходів місцевих бюджетів (табл. 1.4). Так, у січні 2020 року приріст доходів місцевих бюджетів відносно січня 2019 року становив 13%, у лютому – 14,5%, у березні – 8%.

Таблиця 1.4

Показник надходжень доходів загального фонду (без трансфертів з державного бюджету) у I кварталі 2019 та 2020 років

Період	2019 рік, млн грн	2020 рік, млн грн	відхилення	
			сума, млн грн	у відсотках
січень	18 665,3	21 084,5	2 419,2	+113,0%
лютий	21 898,0	25 079,1	3 181,1	+114,5%
березень	19 909,0	21 494,2	1 585,2	+108,0%

За січень-квітень 2020 року до загального фонду місцевих бюджетів надійшло 87,0 млрд грн, що лише на 2,8 млрд грн або на 3,4% перевищує

надходження за аналогічний період 2019 року. Безпосередньо у квітні 2020 року надходження склали 19,3 млрд грн, що майже на 4,4 млрд грн або на 18,4% менше, ніж у квітні 2019 року (рис.1.2).

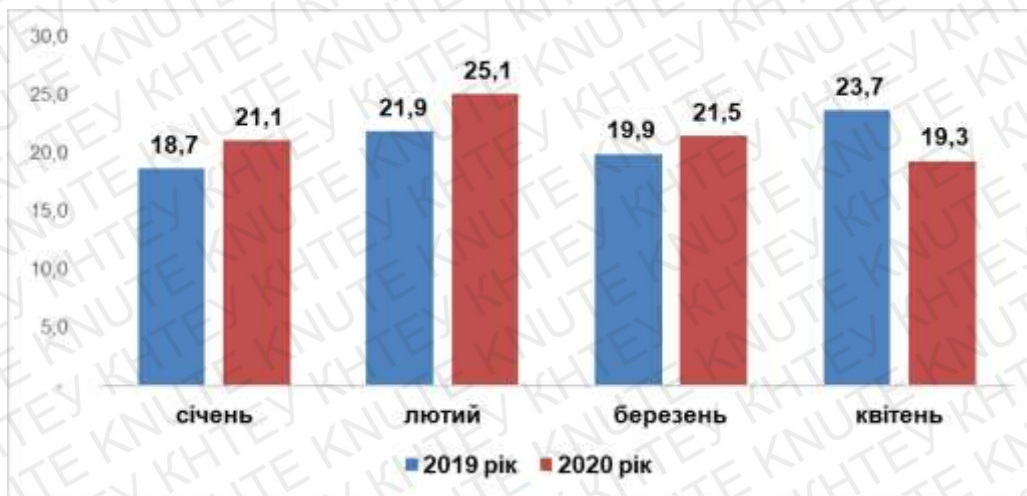

Рис.1.2 Дані надходжень доходів загального фонду місцевих бюджетів у січні-квітні 2019 та 2020 років (млрд грн)

Серед видів надходжень місцевих бюджетів найбільшу частку займають надходження податку на доходи фізичних осіб – 40,7 млрд грн (або 60,72%) від загальної суми доходів загального фонду місцевих бюджетів. У порівнянні з аналогічним періодом 2020 року, надходження податку зросли на 4,8 млрд грн, або на 13,3%.

За січень-квітень 2020 року надходження ПДФО склали 53,7 млрд грн, що на 4,3 млрд грн або на 8,7% більше 2019 року.

Плата за землю. Протягом I кварталу 2020 року місцеві бюджети отримали плати за землю (земельного податку та орендної плати) 7,2 млрд грн, що на 4,8% (на 0,36 млрд грн) менше від надходжень, отриманих у I кварталі 2019 році. У структурі доходів загального фонду місцевих бюджетів плата за землю займає 10,7% (рис. 1.3)

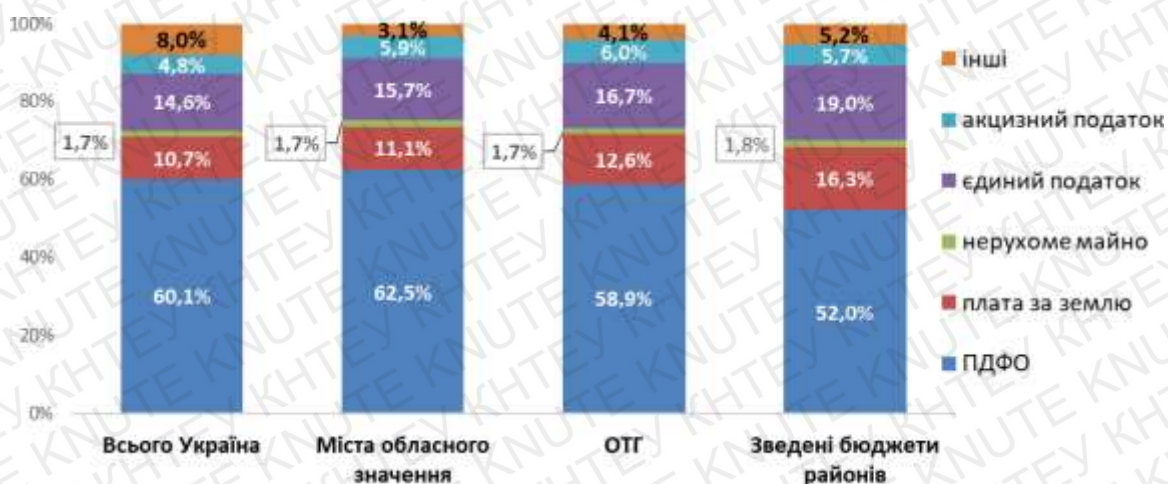

Рис. 1.3 Структура доходів загального фонду місцевих бюджетів (без трансфертів з державного бюджету) за I квартал 2020 року

У січні-квітні надходження від плати за землю різко зменшилися і склали 8 млрд грн, що на 21,2% або на 2,2 млрд грн менше ніж було отримано у січні-квітні 2019 року. У квітні 2020 року плати за землю надійшло 0,8 млрд грн, тоді як у квітні 2019 року – 2,6 млрд грн. Нагадаємо, що відповідно до Закону №533 від 17.03.2020 на період березня та квітня фізичні та юридичні особи звільнені від сплати плати за землю, яка використовується в господарській діяльності.

У I кварталі 2020 року сума доходів місцевих бюджетів від надходжень єдиного податку склала 9,9 млрд грн, що на 11,9% (на 1,1 млрд грн) перевищує надходження аналогічного періоду 2019 року і становить 14,6% від усієї суми доходів загального фонду місцевих бюджетів. Слід зазначити, що у розрізі платників структура наступна: фізичними особами-підприємцями перераховано до місцевих бюджетів 7,3 млрд грн єдиного податку (або 73,8% від його загальної суми єдиного податку, що надійшла до місцевих бюджетів у I кварталі 2020 року); юридичними особами перераховано - 1,4 млрд грн; сільськогосподарськими товаровиробниками – 1,2 млрд грн. За січень-квітень 2020 року надходження єдиного податку склали 12,8 млрд грн, що на 9,1% (на 1,1 млрд грн) перевищує надходження 2019 року.

Надходження акцизного податку склали 3,2 млрд грн, у тому числі акцизного податку з палива – 1,5 млрд грн. Слід зазначити, що протягом I

кварталу 2019 року до місцевих бюджетів акцизний податок з палива не надходив у зв'язку з тим, що розподіл часток для його зарахування був затверджений лише 27 березня 2019 року. За січень-квітень 2020 року надходження акцизного податку склали 4,4 млрд грн, що на 5,1% (на 0,2 млрд грн) більше ніж у 2019 році. З цієї суми акцизний податок з палива склав 2,1 млрд грн, що на 6,1% або на 0,1 млрд грн менше від надходжень у січні-квітні 2019 року.

1.2. Податкова політика як інструмент регулювання економічного розвитку місцевих бюджетів.

Державна податкова політика - це діяльність держави у сфері встановлення, правового регламентування та організації справляння податків і податкових платежів у централізовані фонди грошових ресурсів держави. Відповідно до п. 3 Положення «Про Міністерство фінансів України» Міністерство фінансів України забезпечує серед іншого формування та реалізацію єдиної державної податкової політики, державної політики з адміністрування єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, державної політики у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового законодавства, а також законодавства з питань сплати єдиного внеску.

Основними пріоритетами Міністерства фінансів України у забезпеченні формування та реалізації державної податкової політики є (відповідно до Стратегії реформування системи управління державними фінансами на 2017-2020 роки): підвищення ефективності, стабільності та прогнозованості податкової системи; підвищення якості та ефективності податкового адміністрування; ефективне акумулювання ресурсів, необхідних для виконання державою своїх функцій; забезпечення справедливості та рівності податкової системи її адаптацію до норм та правил Європейського Союзу; відсутність негативного впливу для ведення

бізнесу та сприяння економічному розвитку; розширення бази оподаткування.

Основним документом, що регулює відносини, пов'язані із встановленням, зміною та скасуванням податків і зборів в Україні, визначає вичерпний перелік податків і зборів, що справляються в Україні, та порядок їх адміністрування, платників податків і зборів, їх права та обов'язки, компетенцію контролюючих органів і повноваження їх посадових осіб під час здійснення податкового контролю та інших адміністративних функцій, а також відповідальність за порушення податкового законодавства є Податковий кодекс України.

Правові та організаційні засади забезпечення збору та обліку єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, умови та порядок його нарахування і сплати та повноваження органу, що здійснює його збір та ведення обліку визначені Законом України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 № 2464-VI.

Якщо розглядати податкову політику на місцевому рівні, то вона є системою відносин між органами місцевого самоврядування в особі виконавчих податкових органів і платниками податків та інших загальнообов'язкових платежів, які додаються при отриманні та розподілі їх у межах місцевого бюджету. Основна мета податкової політики органів місцевого самоврядування полягає у зміцненні автономії місцевого бюджету за рахунок розширення власних надходжень для покриття витрат, пов'язаних із виконанням органами місцевого самоврядування своїх функцій.

Розробляючи податкову політику, у тому числі й на місцевому рівні, потрібно враховувати функції податків, а саме: фіскальна – полягає у забезпеченні фінансовими ресурсами процесів реалізації державними і місцевими органами влади своїх функцій. Основна вимога при виконанні фіскальної функції – повнота збирання податків та інших загальнообов'язкових платежів згідно зі строками, визначеними чинним законодавством.

Фінансова політика органів місцевого самоврядування – система принципів та процедур організації різноманітних видів фінансової діяльності на місцевому (регіональному) рівні з боку органів місцевої влади задля досягнення цілей та

завдань, на розв'язання яких спрямовуються відповідні фінансові ресурси.

Податкова реформа відбувається в Україні майже щороку і 2020 рік не став винятком. Верховною Радою прийнято Закони, якими внесено зміни до податкового законодавства враховуючи ситуацію з пандемією COVID-19.

17.03.2020 набрав чинності Закон України від 17 березня 2020 року № 530-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)» та 18.03.2020 набрав чинності Закон України від 17 березня 2020 року № 533-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)», якими внесено зміни до Податкового кодексу України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI із змінами і доповненнями.

02.04.2020 набрав чинності Закон України від 30 березня 2020 року № 540-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)».

23.05.2020 набрав чинності Закон України від 16 січня 2020 року № 466-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві» (далі – Закон № 466-IX), яким внесено зміни до Податкового кодексу України від 02 грудня 2010 року № 2755-VI із змінами і доповненнями.

29.05.2020 набрав чинності Закон України від 13 травня 2020 року № 591-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо додаткової підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)».

Наразі у більшості країн фінскальне реагування на пандемію набуває форми надання різних пільг чи стимулів для підтримки бізнесу, які передбачають повне або тимчасове звільнення від сплати певних податків. Однак надання податкових пільг неминуче призведе до зниження надходжень до державних бюджетів, збільшення дефіциту і державного боргу. Уряди вже замислюються над тим, яким чином вони будуть покривати ці втрати. Отже, після карантину варто очікувати посилення податкової дисципліни і вжиття додаткових заходів для боротьби з ухиленнями від сплати податків.

Така тенденція описана у звіті ОЕСР "Податкова та фінскальна політика у відповідь на кризу коронавірусу". Він передбачає, що вихід з кризи призведе до жорсткішої податкової політики в більшості країн. Буде посилена прогресивна складова системи оподаткування, будуть запроваджені мінімальний податок на прибуток та спеціальні податки на кшталт цифрового податку або податку на багатство.

Розробка плану BEPS розпочалася після "великої рецесії" 2008-2009 років на фоні падіння податкових надходжень і невдоволення громадськості низьким рівнем сплати податків великими корпораціями. Попри наявність критичних оцінок щодо його ефективності, план та пов'язані з ним заходи сприяли безпрецедентному підвищенню прозорості структур у низькоподаткових юрисдикціях. Завдяки цьому більшість практик податкового планування, які використовувалися ще десять років тому, уже не працюють.

За деякими оцінками, криза, спричинена пандемією COVID-19, може стати навіть більш глибокою, ніж "велика рецесія" 2008-2009 років. То чи варто очікувати порівняної за масштабом перебудови системи міжнародного оподаткування? Чи виправдаються прогнози щодо повної ліквідації офшорних структур? Напевно, на ранньому етапі кризи говорити про масштабні податкові реформи передчасно. Однак в окремих країнах уже вживаються або пропонуються нові заходи для посилення боротьби з міжнародними податковими зловживаннями.

В ЄС розробляють масштабні пакети допомоги бізнесу, що опинився в умовах кризи. Уряди деяких країн ЄС наголошують, що масштабна фінансова підтримка не має потрапити в руки компаній з "корінням" в низькоподаткових юрисдикціях. Зокрема, у Польщі з цією метою запроваджується така вимога: бенефіціарні власники компаній, що отримують державну допомогу, повинні мати статус податкових резидентів Польщі протягом щонайменше двох останніх років. Аналогічні обмеження запропоновані в Данії: державну допомогу не зможуть отримати компанії, головні офіси яких розташовані в "податкових раях". Хоча такі кроки не впливають на рівень оподаткування компаній, вони дають бізнесу сигнал: якщо ви оптимізуєте податкове навантаження з використанням сумнівних міжнародних структур, то можете не очікувати на допомогу держави. А відсутність такої допомоги може бути питанням виживання бізнесу.

З новою силою в ЄС залунали заклики "гармонізувати податкову базу", тобто ввести єдині правила розрахунку об'єкту оподаткування податку на прибуток підприємств, при цьому ставки податку країни можуть визначати самостійно. Цей крок повинен припинити практики окремих країн ЄС, які будують свою інвестиційну привабливість завдяки створенню пільгових податкових режимів та гнучкості податкових органів, які дозволяють зареєстрованим у них компаніям сплачувати податок за значно нижчою ефективною ставкою податку.

Іспанія вже запропонувала, щоб повна гармонізація податкової бази була частиною загальноєвропейського пакета заходів з виходу з кризи. Можна очікувати, що в умовах кризи така пропозиція набуде особливої ваги.

Інші країни ЄС розмірковують над додатковими заходами для захисту своєї податкової бази в односторонньому порядку на рівні національного законодавства.

Уряд Польщі заявив про необхідність повернення до ідеї запровадження в межах ЄС цифрового податку, податку від фінансових

транзакцій та інших спеціальних податків. Такі заходи повинні поповнити бюджет Євросоюзу на кілька десятків мільярдів євро, необхідних для боротьби з наслідками пандемії.

У цьому контексті також слід згадати більш глобальну ініціативу щодо оподаткування цифрової економіки, яка отримала неофіційну назву BEPS 2.0. Ця ініціатива передбачає запровадження оподаткування цифрових компаній там, де перебувають споживачі послуг, незважаючи на відсутність фізичної бізнес-присутності в цих країнах. Цілком імовірно, що робота над цією ініціативою значно активізується в умовах виходу з кризи.

1.3. Зарубіжний досвід формування доходної частини місцевих бюджетів.

Різні країни мають різні територіально - адміністративні, етнічні, соціальні, історичні умови тощо, які визначають формування взаємовідносин між рівнями влади в бюджетній сфері.

Бюджетна система в унітарних країнах (наприклад Італія, Франція, Україна, Японія), як правило, представлена двома рівнями бюджетів (державний і місцеві бюджети). Для характеристики бюджетної системи, де на кожному рівні сформовано власний, самостійний і автономний бюджет, а влада діє в межах закріплених повноважень, використовують термін «федералізм». У західних країнах бюджетний федералізм не обмежується територіальним перерозподілом ресурсів у режимі фінансової допомоги. Усі механізми сучасного бюджетного федералізму спрямовані на нарощування фінансового потенціалу регіонів. Для федеративних країн (наприклад США, Німеччина, Російська Федерація, Канада, Швейцарія) характерною є трирівнева бюджетна система (федеральний (центральний) бюджет, бюджети суб'єктів федерації (бюджети штатів, регіональні бюджети тощо), місцеві бюджети). На відміну від України, в розвинених країнах не використовується таке поняття, як «зведені бюджети адміністративно-територіальних утворень». Слід зазначити, що унітаризм та федералізм в чистому вигляді зустрічаються досить рідко, переважно бюджетні

системи містять ознаки як унітаризму, так і федералізму. Через місцеві бюджети в Україні перерозподіляють обсяг податків і зборів еквівалентний 6,5% ВВП. Це навіть більше, ніж у розвинутих країнах Європи (рис.1.4)

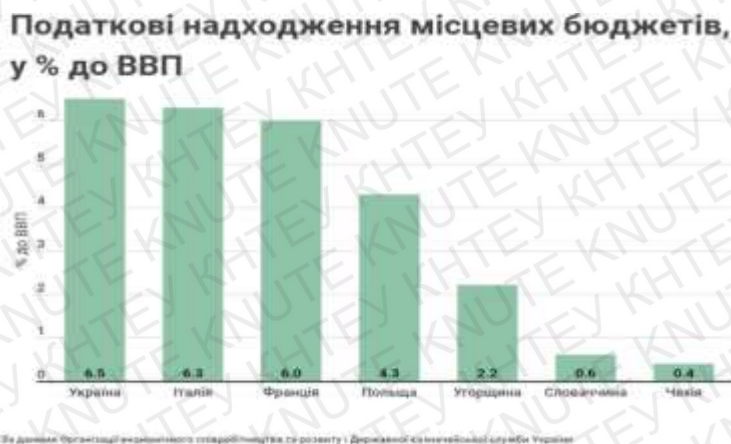

Рис. 1.4 Надходження місцевих бюджетів

При цьому в Україні через місцеві бюджети проходить ледь не чверть (23,6%) усіх податкових надходжень. Більше – лише у Франції (28,3%). Натомість в Угорщині, Чехії та Словаччині на місцеві бюджети припадає менше 10% усіх зібраних податків і зборів. Аналіз структури податкових надходжень місцевих бюджетів вказує на відсутність в розрізі країн єдиного/універсального підходу до її формування (рис.1.5)

Структура податкових надходжень місцевих бюджетів, %

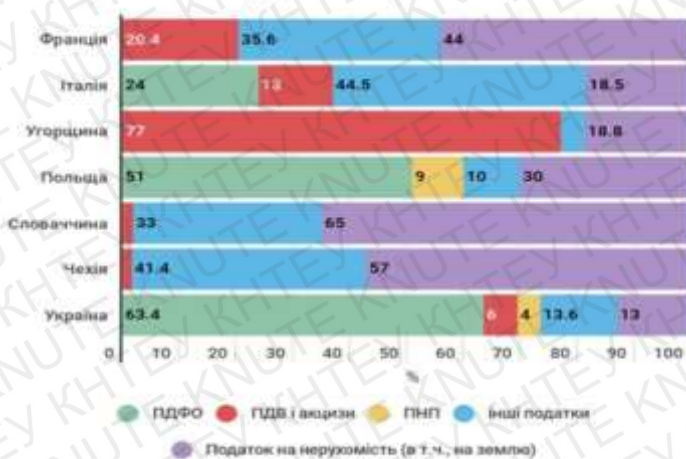

Рис. 1.5 Структура податкових надходжень

Місцеві бюджети в країнах Європи здебільшого наповнюються надходженнями від оподаткування нерухомого майна (в т. ч., землі), частка

яких сягає третини, а то й перевищує половину усіх податкових надходжень місцевих бюджетів. В Україні ж вона порівняно невисока – 13% (в т. ч., майже 10% – від оподаткування землі).

За структурою податкових надходжень місцеві бюджети України найбільше подібні до польських. Однак, в Україні, на відміну від Польщі, вага ПДФО перевищує три чверті усіх зібраних до місцевих бюджетів через податки і збори коштів. Така висока питома вага цього податку пояснюється тим, що єдиний податок в країнах Європи не існує. Натомість доходи самозайнятих осіб там оподатковують на загальних підставах із застосуванням за підсумками року податкового відшкодування. Тому, надходження від єдиного податку – віднесені нами до групи інші податки – можна прирівняти до ПДФО. А, зважаючи, що в структурі загальних податкових надходжень єдиний податок становить майже 13%, отримуємо чи не єдине насправді значуще джерело наповнення місцевих бюджетів в Україні – ПДФО. За умови зменшення заборгованості з оплати праці, частка ПДФО в структурі може сягнути ще вище.

ПДФО, як основа наповнення місцевих бюджетів України, – джерело доволі стабільне, якщо дивитись загалом по країні. Однак його висока частка в окремо взятій громаді вказує на сильну залежність її бюджетних надходжень від наявності бізнесових структур та офіційної зайнятості. А похвалитися цим може далеко не кожна територіальна громада. Тому, органам місцевого самоврядування час подумати над диверсифікацією податкових надходжень за рахунок оподаткування нерухомості, як це роблять в країнах Європи. Мова йде не про встановлення високих ставок податку на нерухомість для фізичних осіб. Для початку варто скасувати пільги з плати за землю для «окремих» підприємств, а точніше, їх власників. А вже потім встановити хоча б мінімальні – не нульові – ставки податку на нерухоме майно, відмінне від земельних ділянок.

РОЗДІЛ 2.

Механізм податкового регулювання економічного розвитку місцевих бюджетів.

2.1. Становлення системи формування доходів і зборів місцевих бюджетів.

Система доходів місцевих бюджетів України побудована з урахуванням необхідності забезпечення державного та місцевих бюджетів відповідними ресурсами для виконання своїх видаткових повноважень. З урахуванням принципу субсидіарності, фінансування видатків здійснюється з відповідних обласних чи районних бюджетів або з бюджетів місцевого самоврядування (міських, об'єднаних територіальних громад, селищних, сільських). Зважаючи на це, за кожним рівнем бюджету закріплені джерела доходів, які розподіляються на ті, що повністю надходять до відповідних бюджетів та ті, які зараховуються до державного та місцевих бюджетів відповідно до встановлених нормативів.

Бюджетним кодексом України визначено, що доходи бюджету – це податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України (включаючи трансферти, плату за надання адміністративних послуг, власні надходження бюджетних установ).

Доходи бюджету класифікуються за такими розділами: податкові надходження; неподаткові надходження; доходи від операцій з капіталом; трансферти. Податковими надходженнями визнаються встановлені законами України про оподаткування загальнодержавні податки і збори та місцеві податки і збори. Неподатковими надходженнями визнаються: 1) доходи від власності та підприємницької діяльності; 2) адміністративні збори та платежі, доходи від некомерційної господарської діяльності; 3) інші неподаткові надходження.

Доходи від операцій з капіталом – це доходи від продажу капітальних активів (основних фондів, державних запасів і резервів, землі). Окремі

особливості справляння та зарахування певних видів доходів також можуть визначатися законом про Державний бюджет на відповідний рік.

За однією із ознак доходні джерела місцевих бюджетів складають: доходи, що враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів; доходи, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів. У свою чергу міжбюджетні трансферти – це кошти, які безоплатно й безповоротно передаються з одного бюджету до іншого. Склад доходів різних рівнів місцевих бюджетів та нормативи зарахування доходів до відповідних бюджетів визначаються Бюджетним кодексом: стаття 64 – доходи загального фонду бюджету міста Києва, бюджетів міст обласного значення, районних бюджетів, бюджетів об'єднаних територіальних громад; стаття 66 – доходи загального фонду обласних бюджетів; стаття 69 – доходи загального фонду бюджетів міст районного значення, сільських, селищних бюджетів; стаття 69-1 – надходження спеціального фонду місцевих бюджетів; стаття 71 – бюджет розвитку місцевих бюджетів.

Усю сукупність доходів місцевих бюджетів можна класифікувати за наступними ознаками (рис. 2.1).

Рис. 2.1 Класифікація доходів

Власні доходи – мобілізовані місцевою владою самостійно на основі власних рішень і за рахунок джерел, визначених місцевою владою. Передані доходи – передаються місцевій владі центральною владою або органами влади вищого територіального рівня. Закріплені доходи – це одна з форм переданих доходів місцевим органам влади на стабільній, довгостроковій основі, які закріплюються за певним бюджетом. Регульовані доходи – це також одна з форм доходів, що передаються центральною владою місцевим органам влади або з

бюджетів територій вищого адміністративного рівня до бюджетів нижчого адміністративного рівня. Якщо доходи бюджету перевищують видатки — це називається бюджетний профіцит; якщо ж витрати бюджету перевищують його доходи — це називається бюджетний дефіцит. Бюджетний дефіцит, що викликаний скороченням надходжень до бюджету й зростанням витрат з бюджету, є одними з головних чинників інфляції. Доходи держбюджету в Україні формуються переважно за рахунок різних податків і зборів, а також деяких інших джерел, зокрема, від приватизації держмайна.

Дефіцит бюджету — явище майже постійне в економіці кожної держави. Зокрема, в Україні це явище хронічне. Для населення наявність дефіциту має опосередковане значення, але воно бере участь в поверненні залучених для покриття дефіциту коштів шляхом сплати податків. Оцінюється дефіцит бюджету зазвичай у відсотках від ВВП.

Таблиця 2.1

Показники надходжень до державного та місцевих бюджетів в 2020 р. (млн. грн.)
(за оперативною інформацією Держказначейства).

Дата	Держбюджет	Місцеві бюджети	Усього
на 01.02.2020	50 725,7	21 483,6	72 209,3
на 02.03.2020	112 631,6	47 475,1	160 106,7
на 01.04.2020	210 694,8	69 342,4	280 037,2
на 04.05.2020	314 983,9	88 970,9	403 954,8
на 01.06.2020	388 225,3	112 519,5	500 744,8
на 01.07.2020	519 451,6	134 894,4	654 346,0

*наростаючим підсумком

В таблиці 2.1 наведено загальні відомості по доходах Державного та місцевих бюджетів України, до яких входять надходження до загального та спеціального фондів держбюджету. Найбільшу частину держбюджету (понад 90%) складає загальний фонд, кошти якого призначені для забезпечення фінансовими ресурсами загальних видатків

(тобто, не спрямовуються на конкретну мету). Спеціальний фонд передбачає предметно-цільове використання бюджетних коштів (тобто, для фінансування конкретних цілей).

За січень-липень поточного року до загального фонду місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) надійшло 155 842,1 млн гривень. Приріст надходжень до загального фонду проти січня-липня минулого року (у співставних умовах та без урахування територій, що не підконтрольні українській владі) склав 2,1 % або +3248,3 млн гривень. Темп приросту фактичних надходжень податку на доходи фізичних осіб (далі-ПДФО) за січень-липень 2020 становить 4,1%. Із 16 регіонів, що мають темпи приросту ПДФО вищі за середній показник по Україні, 5 регіонів забезпечили приріст понад 6%. Найнижчий приріст мають Волинська, Донецька, Полтавська, Закарпатська області та м. Київ(слайд 2). Загалом обсяг надходжень ПДФО за січень-липень склав 95 661,9 млн грн, приріст надходжень проти січня-липня минулого року становить 4,1%, або на 3 753,4 млн. гривень більше. Надходження плати за землю становили 16 752,6 млн грн, приріст надходжень проти січня-липня минулого року становить - 10,8% (слайд 3), або на – - 2 028,4 млн гривень менше, найнижчий приріст по Україні мають Дніпропетровська (-24,0%) область та м.Київ (-20,0%). Фактичні надходження податку на нерухоме майно за січень-липень 2020 року склали 3 506,2 млн грн, приріст надходжень проти січня-липня минулого року становить 12,2 % (слайд 4), або на 380,9 млн гривень більше. Надходження єдиного податку за січень-липень 2020 року склали 21 120,8 млн грн, приріст надходжень проти січня-липня минулого року становить 8,6 % (слайд 5), або на 1 664,0 млн. грн більше.

Зведений бюджет України — сукупність всіх бюджетів, що входять до складу бюджетної системи України. Принципи побудови бюджетної системи регулюються бюджетним законодавством і залежать насамперед від її адміністративно-територіального поділу. Найважливіше місце в системі державних фінансів належить державному бюджету. Складання зведених бюджетів покладено на відповідні органи виконавчої влади. Зведені бюджети не

мають правової форми, тобто вони не розробляються і не затверджуються у формі закону, але їх значення дуже велике через те, що вони дають цілісну картину грошових коштів, зосереджених в бюджетах.

Статистичний характер показників зведених бюджетів дозволяє використовувати їх для: проведення розрахунків з формування грошових ресурсів для забезпечення виконання функцій і завдань органами державної влади та місцевого самоврядування; визначення обсягу видатків, що підлягають фінансуванню з державного й місцевих бюджетів, аналізу та оцінки ефективності бюджетних витрат; визначення грошових потоків для встановлення обґрунтованості надання трансфертів.

У другому півріччі 2020 року до місцевих бюджетів буде спрямовано близько 4 млрд грн акцизного податку з пального. 19 серпня Кабінет Міністрів прийняв постанову «Про внесення змін до Порядку зарахування акцизного податку з виробленого в Україні та ввезеного на митну територію України пального до загального фонду бюджетів місцевого самоврядування у 2020 році», якою унормував зарахування частини акцизного податку з пального до бюджетів місцевого самоврядування у другому півріччі. Тож, у другому півріччі 2020 року до місцевих бюджетів буде спрямовано близько 4 млрд грн акцизного податку з пального. Станом на 19.08.2020, на окремому балансовому рахунку Казначейства накопичено 1,2 млрд грн акцизного податку з пального, які очікують розподілу між бюджетами органів місцевого самоврядування. Прийняте рішення дасть змогу щоденно в автоматичному режимі розподіляти частину – 13,44% акцизного податку з пального між бюджетами органів місцевого самоврядування.

Для місцевих бюджетів встановлюються частки, за якими акцизний податок зараховуватиметься до них у другому півріччі 2020 року. Розмір таких часток (відповідно до Бюджетного кодексу) було визначено за даними реєстраторів розрахункових операцій, виходячи з фактичних обсягів пального, реалізованого суб'єктами господарювання роздрібною торгівлю на відповідній території у першому півріччі 2020 року.

Загалом, порівняно з першим півріччям 2020 року, розмір відповідних часток збільшиться для більш ніж 1000 місцевих бюджетів.

2.2. Податкове регулювання економічного розвитку місцевих бюджетів.

Податки відіграють вагомую роль у системі державного регулювання економічного розвитку країни. Циклічність та динамічність економічних процесів зумовлює необхідність адаптації механізму податкового регулювання до змін фінансово-економічних умов. Важливо своєчасно і виважено оцінити вплив податків на суспільне виробництво, його динаміку і структуру. Бюджетно - податкова політика має бути взаємоузгодженою із стратегічними цілями економічних перетворень, спрямовуватись на створення належних умов для поглиблення взаємодії держави і суспільства.

Децентралізація - передача повноважень та фінансів від державної влади якнайближче до людей - органам місцевого самоврядування. Реформа триває з 2014 року і вже має результати, ознайомимося з якими далі. Кожен мешканець села чи міста має право на сучасну медицину й освіту, доступні та якісні адміністративні, комунальні, соціальні послуги, гарні дороги, чисті й освітлені вулиці. Але люди можуть впливати на якість цих послуг лише тоді, коли відповідальні за їх надання знаходяться близько. Найближчою до людей владою є органи місцевого самоврядування: сільські, селищні міські ради та їхні виконкоми. Отже саме вони повинні мати широкі повноваження і достатньо коштів, щоб бути спроможними вирішувати усі місцеві питання і нести за це відповідальність.

Перший етап децентралізації в Україні почався в 2014-2018 роках. Державна політика України у сфері місцевого самоврядування спирається на інтереси жителів територіальних громад і передбачає децентралізацію влади – тобто передачу від органів виконавчої влади органам місцевого самоврядування значної частини повноважень, ресурсів та відповідальності. В основу цієї політики закладено положення Європейської хартії місцевого самоврядування та найкращі світові стандарти суспільних відносин у цій сфері. Законодавче

підґрунтя для докорінної зміни системи влади та її територіальної основи на всіх рівнях почало формуватися у 2014 році.

У квітні 2014 року Уряд схвалив основний концептуальний документ - Концепцію реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади. Після цього був затверджений план заходів щодо її реалізації, які дали старт реформі. Для реалізації положень Концепції та завдань Плану заходів, необхідно було в першу чергу внести відповідні зміни до Конституції України, а також сформувати пакет нового законодавства.

Зміни до Конституції перш за все мали вирішити питання утворення виконавчих органів обласних та районних рад, реорганізації місцевих державних адміністрацій в органи контролю-наглядового типу, дати чітке визначення адміністративно-територіальної одиниці – громади.

Зусиллями вітчизняних фахівців, практиків, науковців, експертів проект змін до Конституції був розроблений та переданий на широке публічне обговорення. Запропоновані зміни підтримало суспільство та високо оцінила Венеційська Комісія. На жаль, політичні обставини не дозволили Верховній Раді України прийняти подані Президентом України зміни до Конституції щодо децентралізації. Тому Уряд з 2014 року розпочав реформу в межах чинної Конституції. За цей час вже сформований і діє основний пакет нового законодавства, впроваджуються першочергові законодавчі ініціативи. Мова йде про: Закони про внесення змін до Бюджетного та Податкового кодексів України. Завдяки цим змінам відбулася фінансова децентралізація: місцеві бюджети за останні роки зросли на 165,4 млрд грн: з 68,6 млрд в 2014 до 234 млрд грн в 2018 році. Закон «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Дав змогу почати формувати спроможний базовий рівень місцевого самоврядування. З 2015 по 2018 роки в Україні створено 878 об'єднаних територіальних громад (ОТГ). До складу цих ОТГ увійшли більше 4000 колишніх місцевих

рад. 9 млн людей проживають в ОТГ. Такі темпи міжмуніципальної консолідації міжнародні експерти називають дуже високими.

Закон також запровадив інститут старост в ОТГ, які представляють інтереси сільських мешканців в раді громади. В селах ОТГ працюють вже 786 старост, ще майже 1,7 тисяч осіб виконують обов'язки старост.

У 2018 році об'єднані громади отримали у комунальну власність майже 1,5 млн га земель сільськогосподарського призначення за межами населених пунктів. Закон «Про співробітництво територіальних громад». Створив механізм вирішення спільних проблем громад: утилізація та переробка сміття, розвиток спільної інфраструктури тощо. На кінець 2018 року реалізується вже 325 договорів про співробітництво. Цим механізмом скористалися 975 громад. Закон «Про засади державної регіональної політики». Державна підтримка регіонального розвитку та розвитку інфраструктури громад за час реформи зросла у 39 разів: з 0,5 млрд в 2014 до 19,37 млрд грн у 2018 році. За рахунок цієї підтримки в регіонах та громадах реалізовано у 2015-2018 роках більше 10 тисяч проектів.

Другий етап децентралізації в Україні відбувається з 2019-2021 роки. Уряд визначив підтримку реформи децентралізації в Україні одним з пріоритетних завдань, що сприятиме розвитку місцевого самоуправління і економічного розвитку країни в цілому. Очікується, що 2019 рік стане ключовим у питанні формування базового рівня місцевого самоврядування: до кінця року більшість існуючих малочисельних місцевих рад можуть об'єднатися, а отже стати спроможними перебрати на себе більшість повноважень, належним чином використовувати ресурси і нести відповідальність за свої дії чи бездіяльність перед людьми та державою.

Це створить стійке підґрунтя для наступних кроків реформи місцевого самоврядування, а також сприятиме прискоренню реформ у сфері охорони здоров'я, освіти, культури, соціальних послуг, енергоефективності та інших секторах. З 23 січня 2019 року Кабінет Міністрів України ініціював перехід до нового етапу реформи децентралізації, який передбачає закріплення вже набутих

успіхів і формування спроможних громад, зміну територіального устрою на рівні районів та громад, чітке розмежування повноважень та функцій контролю різних рівнів управління, а також розвиток форм місцевої демократії.

Щодо подальшого розвитку законодавчої бази. Наступним кроком має бути внесення зміни до Конституції щодо децентралізації, які необхідні для подальшого просування реформи та її завершення.

Необхідно також прийняти ряд важливих законів:

- Про засади адміністративно-територіального устрою України. В рамках чинної Конституції визначає засади, на яких має ґрунтуватися адміністративно-територіальний устрій України, види населених пунктів, систему адміністративно-територіальних одиниць, повноваження органів державної влади та органів місцевого самоврядування з питань адміністративно-територіального устрою, порядок утворення, ліквідації, встановлення і зміни меж адмінтеродиниць та населених пунктів, ведення Державного реєстру адміністративно-територіальних одиниць та населених пунктів України;
- Про внесення змін до закону «Про регулювання містобудівної діяльності». Усуне існуючі недоліки регулювання містобудівної діяльності, унеможливить нецільове використання та розподіл земель;
- Про службу в органах місцевого самоврядування (нова редакція). Забезпечить рівний доступ до служби в органах місцевого самоврядування, підвищить престижність служби в ОМС, мотивацію місцевих службовців до розвитку громад та власного розвитку;
- Щодо державного нагляду за законністю рішень органів місцевого самоврядування;
- Про місцевий референдум.
- Оновлення законів про місцеві вибори, про місцеве самоврядування, про місцеві державні адміністрації тощо.

У результаті чергові місцеві вибори восени 2020 року мають пройти на новій територіальній основі районів та громад. Повноваження між

рівнями управління повинні бути розмежовані за принципом субсидіарності. Мешканці громад мають бути забезпечені механізмами та інструментами впливу на місцеву владу та участі у прийнятті рішень.

2.3. Аналіз податкоспроможності місцевих бюджетів.

Важливість державного бюджету для соціального розвитку регіонів полягає у тому, що держава гарантує своїм громадянам надання певних соціальних гарантій та послуг, проте делегує ці обов'язки місцевим органам влади, а витрати, які при цьому здійснюють місцеві органи влади, компенсуються з державного бюджету, в результаті чого виникають міжбюджетні відносини.

Головною ознакою міжурядових відносин у будь-якій країні є організація та способи переміщення фінансових ресурсів від одного рівня влади до іншого, основним інструментом якого є система бюджетних трансфертів.

Україна згідно з Конституцією є унітарною державою, але так історично склалося, що рівень економічного розвитку областей є різним. Для сталого соціального забезпечення необхідно застосовувати механізм перерозподілу між доходами і видатками областей через державний бюджет. Така ж ситуація наявна і всередині самих областей, між її окремими містами та районами.

Критерієм визначення дотаційності місцевого бюджету є індекс його податкоспроможності – коефіцієнт, що визначає рівень податкоспроможності конкретного бюджету порівняно з аналогічним середнім показником по всіх бюджетах у розрахунку на одну людину.

Бюджетні відносини — це перш за все розподіл повноважень між органами державної влади і органами місцевого самоврядування, а вже потім — розподіл обов'язків за видатками і джерел доходів між бюджетами різних рівнів. Міжбюджетні відносини — відносини між державою і місцевим самоврядуванням щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, необхідними для виконання функцій, передбачених Конституцією України та законами України. Мета регулювання міжбюджетних відносин — забезпечення відповідності між повноваженнями на здійснення видатків, закріплених

законодавчими актами України за бюджетами і бюджетними ресурсами, які мають забезпечувати виконання цих повноважень.

У Бюджетному кодексі України передбачено спеціальний механізм міжбюджетних трансфертів, які у свою чергу базуються на фінансових нормативах бюджетної забезпеченості та відповідних коригуючих коефіцієнтах.

Трансфертна політика має базуватися на прозорих правових нормах і стабільних формулах розподілу ресурсів, передбачаючи стимули для пошуку додаткових власних джерел доходів бюджету та скорочення витрат. В Україні до міжбюджетних трансфертів належать: дотація вирівнювання, субвенції, кошти, що передаються до Державного бюджету України та місцевих бюджетів з інших місцевих бюджетів, інші дотації. Міжбюджетні трансферти — це кошти, які безоплатно і безповоротно надаються з одного бюджету до іншого.

Надання трансфертів здійснюється Державним казначейством України та його відділеннями на місцях. Планування трансфертів починається з прийняттям проекту закону "Про Державний бюджет України" у другому читанні. Органи місцевого самоврядування самостійно, на підставі вказаних параметрів формувального метода, оцінки видаткових потреб і доходної спроможності, можуть визначити належний їм трансферт. Критерії розрахунку трансфертів виключають необхідність обговорення або домовленості представників влади. Органи місцевого самоврядування мають можливість самостійно вирішити напрямки витрат коштів, а трансферти надають можливість усунути наслідки економічної, географічної нерівності і забезпечити кожному органу влади можливість надавати соціальні послуги на однаковому рівні (Додаток А).

Міжбюджетні трансферти поділяються на: базову дотацію (трансферт, що надається з Державного бюджету місцевим бюджетам для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій); субвенції; реверсну дотацію (кошти, що передаються до Державного бюджету з місцевих бюджетів для

горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій); додаткові дотації (ст. 96 БК України).

Міжбюджетні трансферти за січень-липень 2020 року Урядом (Додаток А,Б), згідно з бюджетним законодавством, забезпечено станом на 01.08.2020 перерахування міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам в обсязі 85 086,8 млн грн, що складає 95,4% від передбачених розписом асигнувань на січень-липень 2020 року, зокрема: базова дотація перерахована в сумі 7 748,2 млн грн або 100,0% до розпису асигнувань; медична субвенція перерахована в сумі 14 582,8 млн грн або 100,0% до розпису асигнувань; освітня субвенція перерахована в сумі 49 513,9 млн грн або 100,0% до розпису.

Базова та реверсна дотації – це два грошових потоки протилежних за напрямом руху, що призначені для горизонтального вирівнювання податкоспроможності територій і функціонують між державним бюджетом з одного боку, та місцевими бюджетами з іншого боку. Міжбюджетні відносини з приводу перерахування базової та реверсної дотацій виникають між державним бюджетом та обласними бюджетами, бюджетами міст обласного значення, районними бюджетами, бюджетами об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад. Алгоритм розрахунку цих дотацій визначено у Бюджетному Кодексі України.

Субвенції поділяються на такі види: субвенції на здійснення програм соціального захисту; субвенції на виконання інвестиційних проектів; субвенції на утримання об'єктів спільного користування чи ліквідацію наслідків діяльності об'єктів спільного користування; освітня субвенція; медична субвенція; субвенція на підготовку робітничих кадрів; субвенція на забезпечення медичних заходів окремих державних програм та комплексних заходів програмного характеру.

Ці субвенції можуть надаватися з Державного бюджету України іншим видам місцевих бюджетів у порядку, встановленому Кабінетом Міністрів України (табл. 2.2)

Таблиця 2.2

Кількість місцевих бюджетів України станом на 10.04.2020 (Наказ Міністерства фінансів України від 10 квітня 2020 року №152)

Типи місцевих бюджетів	Всього місцевих бюджетів	з них мають взаємовідносини з державним бюджетом
бюджети міст республіканського \ обласного значення	145	109
районні бюджети	488	448
бюджети об'єднаних територіальних громад	872	872
бюджети районів у містах обласного значення	40	0
бюджети міст районного значення	164	0
бюджети селищ міського типу	507	0
бюджети сільрад (сіл)	6597	0
Разом	8838	1453

Горизонтальне вирівнювання податкоспроможності обласних бюджетів, бюджетів міст обласного значення, районів і об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад здійснюється з урахуванням таких параметрів: кількість населення; надходження податку на прибуток підприємств за останній звітний бюджетний період; надходження податку на доходи фізичних осіб за останній звітний бюджетний період; індекс податкоспроможності відповідного місцевого бюджету.

Індекс податкоспроможності є коефіцієнтом, що визначає рівень податкоспроможності відповідного обласного бюджету, зведеного бюджету міста обласного значення, району чи об'єднаної територіальної громади порівняно з аналогічним середнім показником по всіх відповідних місцевих бюджетах в Україні у розрахунку на одну людину.

Методологічною особливістю розрахунку ефективної ставки податку на доходи фізичних осіб є диференціація доходів населення за факторами виробництва – працею та капіталом. Отримані доходи у вигляді заробітної плати,

виплат за цивільно-правовими договорами і грошового утримання військовослужбовців відносяться до першої категорії, натомість доходи від підприємницької діяльності, процентні та інвестиційні доходи, роялті – до другої. На основі запропонованої вище методики можна проаналізувати податковий потенціал першої із зазначених категорій у складі податку на доходи фізичних осіб (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Індикатори податкового потенціалу податку на доходи фізичних осіб

Рік	Зведений бюджет України				Місцеві бюджети		Бюджет м. Києва			
	Ефективна ставка, %	Податковий потенціал, п. п.	Темп приросту надходжень, п. п.	Частка у ВВП, %	Темп приросту надходжень, п. п.	Частка у ВВП, %	Ефективна ставка, %	Податковий потенціал, п. п.	Темп приросту надходжень, п. п.	Частка у ВВП, %
2008	14,21	0,79	33,76	4,63	33,76	4,63	14,27	0,73	36,42	1,04
2009	13,57	1,43	-1,70	4,72	-1,70	4,72	13,33	1,67	-4,85	1,03
2010	12,96	2,04	14,32	4,56	14,32	4,56	13,02	1,98	9,02	0,94
2011	13,12	1,88	15,88	4,34	4,17	3,90	12,95	2,05	-39,72	0,47
2012	15,90	-0,90	10,29	4,47	7,65	3,93	15,01	-0,01	-14,49	0,37
2013	12,78	2,22	4,70	4,54	6,96	4,07	12,28	2,72	8,79	0,39
2014	12,69	2,31	-2,42	4,11	-3,28	3,65	12,11	2,89	3,54	0,38
2015	13,29	1,71	13,29	3,69	-14,60	2,47	12,97	2,03	3,83	0,31
2016	16,66	1,34	45,39	4,45	44,33	2,96	16,40	1,60	18,06	0,31
2017	17,11	0,89	40,82	5,01	32,81	3,14	17,19	0,81	21,98	0,30
2008–2017	14,23	1,37	17,43	4,45	12,44	3,80	13,95	1,65	4,26	0,55

Джерело: розраховано автором за даними звітів Державної казначейської служби України та Державного комітету статистики України [6, 33].

На даний час в рамках реалізації Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні проводиться активна робота по формуванню спроможних територіальних громад. Бюджети об'єднаних територіальних громад, що створюються згідно із законом та перспективним планом формування територій громад, матимуть прямі міжбюджетні відносини з державним бюджетом. В результаті буде забезпечено виконання одного із напрямків реформи міжбюджетних відносин – перехід від триступеневої до двоступеневої бюджетної системи.

Завдяки реалізації реформи міжбюджетних відносин вдалося досягти таких результатів: забезпечено формування нових прогресивних відносин в управлінні бюджетними ресурсами; підвищено рівень фінансового забезпечення місцевих бюджетів – дохідна спроможність місцевих бюджетів зросла більше ніж у 2 рази; створено умови для мотивацій органів місцевого самоврядування до нарощування дохідної бази місцевих бюджетів; органам місцевого самоврядування надано право самостійно встановлювати ставки місцевих податків в граничних межах, визначених законодавством, та надавати пільги з їх сплати; змінено систему міжбюджетного вирівнювання: механізм балансування видаткових повноважень замінено на новий більш прогресивний, який дозволяє залишати більшу частину коштів на місцях, а саме горизонтальне вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів; змінено систему вертикального балансування видаткових повноважень на горизонтальне вирівнювання податкоспроможності місцевих бюджетів; забезпечено надання якісних суспільних послуг споживачам завдяки розширенню видаткових повноважень органів місцевого самоврядування; збільшено інвестиційні ресурси місцевих бюджетів; розширено коло місцевих бюджетів, що мають взаємовідносини з державним бюджетом.

Тобто на законодавчому рівні забезпечено врегулювання питання повної бюджетної самостійності та фінансової незалежності місцевих бюджетів, що відповідає основним завданням Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні.

РОЗДІЛ 3.

Напрями удосконалення формування податкових надходжень і зборів до місцевих бюджетів.

3.1. Напрями підвищення ефективності податків і зборів у системі формування доходної частини місцевих бюджетів.

Для будь-якої держави з ринковою економікою податки є своєрідним важелем регулювання та попередження негативних тенденцій в економіці. Податки є своєрідним механізмом, що забезпечує взаємозв'язок між загальнодержавними інтересами та інтересами окремих суб'єктів господарювання. Саме податки визначають характер взаємовідносин між підприємцями та підприємствами усіх форм власності з державним та місцевим бюджетами, з банківськими установами, державними органами виконавчої влади тощо.

Крім того саме за рахунок податкових надходжень формується значна частка доходної частини бюджету України, яка згідно Бюджетного кодексу України визначається як податкові, неподаткові та інші надходження на безповоротній основі, справляння яких передбачено законодавством України. Роль податків підсилилась тривалими процесами приватизації державного майна. Податковий кодекс визначає, що податок – це обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку.

Хоча податки є не єдиним джерелом надходжень до бюджету, крім них законодавство виділяє ще збори, неподаткові надходження, благодійні, добровільні внески, саме податки визначають стабільність у надходженнях до бюджету, яка є необхідною для формування планів бюджету на наступні роки та прогнозування можливих змін. Крім того, роль податків, як джерела доходів Державного бюджету, може визначати політику формування таких доходів. Так, податкові надходження можуть слугувати основним джерелом доходів до Державного бюджету, таким чином забезпечуючи стабільну доходну базу, адже податки, на відміну від позик, поверненню не підлягають. Існує інший підхід до визначення податків в системі джерел поповнення Державного бюджету, згідно

якого існує чітке обмеження щодо використання податків, як джерела доходів Державного бюджету, поряд із залученням позик. Безсумнівно, з точки зору органів державної влади, основним завданням яких є поповнення Державного бюджету, перший підхід є більш привабливим, але слід враховувати також вплив такої політики на діяльність суб'єктів господарювання, що будуть приймати таке податкове навантаження.

Важливо виокремлювати поняття податку та збору, адже згідно Податкового кодексу, збір – це обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому числі внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій. Тобто, податок за своєю суттю є безумовним платежем, який сплачується обов'язково в порядку та особами визначеними податковим кодексом, крім того податок не вимагає наявності у платника спеціальної вигоди. На формування доходів бюджетів впливає ефективність органів місцевого самоврядування.

Ефективна система місцевого самоврядування є важливим елементом функціонування демократичної держави. Для забезпечення виконання своїх функцій, створення належного життєвого середовища для населення громади органи місцевого самоврядування повинні мати у своєму розпорядженні достатні фінансові ресурси, основу яких складають кошти відповідних бюджетів. Одним із важливих джерел доходів бюджетів органів місцевого самоврядування є місцеві податки і збори.

Статтею 143 Конституції України визначено, що органи місцевого самоврядування встановлюють місцеві податки та збори. В Законі України «Про місцеве самоврядування в Україні» зазначено, що місцеві бюджети мають бути достатніми щодо здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм законом повноважень для забезпечення мешканців відповідних громад якісними публічними послугами.

Підвищення ролі місцевих податків і зборів та збільшення їх частки у власних доходах місцевих бюджетів є одним із головних завдань фінансово-бюджетної політики держави. Місцеві податки та збори є одним із дієвих механізмів формування ресурсного потенціалу органів місцевого самоврядування та джерелом соціального та економічного розвитку територій громад.

Оскільки запровадження та встановлення розміру ставок місцевих податків і зборів (в межах, визначених Податковим кодексом) належить виключно до компетенції органів місцевого самоврядування, вони мають реальні можливості впливати на обсяги надходжень зазначених платежів до відповідних бюджетів. Відповідно, формування значної частини власних доходів місцевих бюджетів знаходиться у прямій залежності від того, наскільки ефективно органи місцевого самоврядування зможуть організувати весь комплекс робіт по запровадженню та мобілізації місцевих податків і зборів.

Підвищення ролі місцевих податків і зборів та збільшення їх частки у власних доходах місцевих бюджетів є одним із пріоритетних завдань для органів місцевого самоврядування. Це, в свою чергу, сприятиме посиленню фінансової стійкості та самостійності місцевих бюджетів, ефективності використання наявного фіскального потенціалу відповідних територій і, як наслідок, покращання рівня та якості послуг, що надаються жителям громад.

3.2. Розвиток інституційних засад податкової політики як складової економічного зростання місцевих бюджетів.

Податкова політика, з точки зору економічного зростання, зводиться до економічного регулювання вартісних пропорцій розподілу та перерозподілу валового внутрішнього продукту через механізми оподаткування і формування на цій основі централізованих фондів фінансових ресурсів держави задля забезпечення сталого розвитку та економічного зростання. Якщо рівень податкових вилучень доходів економічних суб'єктів зростає, це зменшує їхні можливості і послаблює стимули до нарощування інвестицій, розширення виробництва, що пригнічує сукупну пропозицію та економічну активність. Якщо

ж зростають витрати на фінансування державного споживання, то це веде до збільшення номінального національного доходу та сукупного платоспроможного попиту на ринках, що активізує їх кон'юнктуру і певною мірою сприяє розвитку виробництва. Проте, якщо державне споживання зростає високими темпами і тривалий час, то виробники не встигають відреагувати збільшенням товарної пропозиції, що провокує зростання цін та інфляцію. Заходи податкової політики базуються на прямих, безеквівалентних вилученнях фінансових коштів у економічних суб'єктів. Тому стимулюючий вплив цих заходів на поведінку економічних суб'єктів вимагає досить обережного, добре виваженого їх застосування.

В Україні переваги поєднання окремих методів державного регулювання використовуються вкрай незадовільно. Неважко переконатися, що реально здійснені заходи суттєво відрізнялися від тих, що здатні були забезпечити ефективність політики макроекономічної стабілізації. Основна концептуальна суперечність та практична складність вирішення проблеми вітчизняного реформування економічного базису суспільства полягає у невідповідності між жорсткою грошово-кредитною політикою НБУ та м'якими бюджетними обмеженнями. Уряд широко застосовував практику різноманітних пільг і дотацій за рахунок державного бюджету, а це, в свою чергу, призвело до неефективного перерозподілу акумульованих податкових надходжень і до їх постійного дефіциту. Політика податкової лібералізації за відсутності економічних передумов реальної економічної свободи на ринках капіталів, грошей, товарів і послуг, робочої сили, повноцінної приватної власності ускладнила для більшості підприємців ведення ефективної господарської діяльності. У результаті різко ускладнилися радикальні зміни економічної системи та виконання державою її функцій. Це було головною помилкою на етапі реформ, оскільки не дало змоги реалізувати можливості «шокової політики» та зберегти високу ефективність регуляторного потенціалу податкової політики уряду. Неповне використання фіскально-регулюючого потенціалу

податкової політики особливо чітко доводить практика формування бюджету.

Бюджет, врешті решт, є результатом компромісу між альтернативними поглядами на бажані масштаби і характер діяльності уряду. Як інструмент державного регулювання, він залежить від економічних умов і, у свою чергу, повинен впливати на ці умови. Тобто пріоритети і кількісні параметри податкової політики повинні формуватися на основі загальної економічної стратегії та можливостей її найбільш ефективної реалізації. У реальній дійсності ці вимоги порушуються. Практикується підвищення планових податкових надходжень при хронічному невиконанні бюджету.

Істотний відрив від реальних можливостей виконання бюджету за доходами призводить і до невиконання витратної частини бюджету. Український уряд навіть за умови жорсткої грошово-кредитної політики більшу частку дефіциту бюджету намагається фінансувати через емісію грошей або за рахунок боргових фінансів. Тенденція до зменшення дефіциту бюджету, що простежується за останні роки, зумовлює незначні масштаби такої емісії. Проте ризик безконтрольної інфляції все ще має місце. Боротьба з інфляцією довгий час була самоціллю економічної політики, що не призводило до економічного зростання, оскільки поза увагою залишалися інші складові, які здатні були стимулювати таке зростання. Маневрування бюджетним балансом, зумовлювалося, головним чином, не потребами економіки, а необхідністю сплати державних боргів. Не відкидаючи об'єктивності такої потреби, разом з тим, стоїть невідкладне завдання – підвищити ефективність управління цими зобов'язаннями для того, щоб обсяги коштів, які спрямовуються на виконання боргів, були співставними з розмірами щорічного приросту ВВП. Відкачування бюджетно-податкового потенціалу (у 2000 р. 14,5 % податкових доходів спрямовувалося тільки на обслуговування державною боргу) свідчить про відсутність гнучкої боргової стратегії та невикористання широкого кола економічних заходів, які пропонує наука та практика. У результаті це означає подальше звуження регулюючої ролі держави на противагу задекларованій стратегічній тезі, що політика економічного зростання може стати результативною лише за умови посилення дієздатності

держави, ефективного виконання нею своїх функцій. На жаль, така позиція системного підходу не знаходить належного втілення при визначенні фіскальної політики. Проблема державного боргу в Україні належить до кола проблем, які мають стратегічне значення. У даному випадку слід наголосити, що зростання потреб уряду у внутрішніх фінансових ресурсах для покриття державних боргів поставить під сумнів можливості як скорочення податкового навантаження, так і зростання бюджетних вкладень у соціально-економічний розвиток.

У ситуації нагромаджених протиріч у сфері державних фінансів завдання мобілізації додаткових бюджетних надходжень належить до розряду найактуальніших. Першочерговими тут залишаються проблеми, пов'язані з функціонуванням податкових пільг. Аналізуючи їх, не можна не визнати актуальності використання потенціалу, закладеного в такому економічному інструментарії, яким є податкові пільги. Досвід розвитку різних країн підтверджує корисність використання їх механізму. Україні, що перебуває у періоді глибоких трансформаційних суперечностей, необачно не скористатися цими перевагами для забезпечення пріоритетних напрямків розвитку. Стратегія реформувань у цій галузі повинна базуватися на реалістичному підході, в рамках якого існує потреба пошуку компромісу в межах системи узгодження економічних інтересів держави, галузей, підприємств, організацій. З огляду на інноваційне спрямування такої перебудови, ці потреби в середньому зростають не менше ніж у 1,5 рази. За нашими розрахунками, якщо ставити за мету не лише зберегти, а й оновити діючий виробничий апарат, сума капіталовкладень в економіку України повинна досягти 45–50 млрд грн на рік, що, за тими ж оцінками, нереально навіть за умови значного прискорення використання іноземних інвестицій. Відштовхуючись від параметрів, закладених у проектах бюджетів, та зважаючи на недостатню обґрунтованість джерел бюджетних надходжень, слід констатувати, що належні підстави характеризувати ці бюджетні документи як бюджети зростання, які відповідають окресленим

стратегічним завданням, – відсутні. Поділ Державного бюджету України на два фонди – загальний та спеціальний, де, враховуючи досвід багатьох зарубіжних країн, спеціальний фонд має бути аналогом «бюджету розвитку», також не наближує нас до вирішення поставлених завдань. Аналізуючи витрати спеціального фонду, слід зазначити, що в переважній більшості випадків ці витрати не мають чіткої інвестиційно-інноваційної спрямованості.

Можна стверджувати, що податкова політика не змогла наростити свою ефективність через недостатню мобілізацію всіх її можливостей та ресурсів і стати дієвим регулятором економічної політики. Сьогодні вона використовується як переважний інструмент реалізації фіскальних інтересів, що провокує руйнування економічного потенціалу країни. Консолідований бюджет як головний закон економічного життя повинен фіксувати не просто доходи і витрати, а всі основні параметри економічного розвитку. За умови підпорядкування податкової політики вирішенню проблем бюджетного дефіциту та державного боргу вона неминуче перетвориться у джерело економічних протиріч і суперечностей. Перспективи податкової політики як складової економічної політики невіддільні від розвитку єдиної цілісної системи економічних відносин у напрямі збалансованості економічних інтересів усіх суб'єктів розширеного відтворення. Принципово важливим для підвищення ефективності та дієвості податкової політики є узгодження окремих заходів політики податкового регулювання та політики податкових доходів. Серед них особливої уваги потребує, з одного боку, вирішення проблеми урізноманітнення напрямів бюджетних витрат, яке фактично призводить до втрати бюджетного контролю, а з іншого – цільового призначення окремих видів податків на конкретний вид витрат у структурі бюджетних витрат. Відома практика надання надзвичайних пільгових кредитів вузькому колу привілейованих суб'єктів господарювання, введення нових податків не для забезпечення відповідних витрат, а для покриття бюджетного дефіциту. Визнання в якості основного принципу податкової політики максимального вилучення доходів стає загрозою динамічному зростанню – єдиній основі збільшення податкової бази та

надходжень до бюджету. Відсутня виважена політика й у сфері податкових пільг, спрямованість яких на забезпечення інтересів окремих суб'єктів господарювання або їх груп, підпорядкування принципів надання пільг лобістським інтересам суттєво підривають дохідну базу бюджету та виконання витратної політики. Постійні поправки, у тому числі й на основі підзаконних актів, підривають основи стабільності податкової політики як вирішального чинника економічної стабілізації.

На найбільш загальному рівні пізнання питання виникнення та розвитку інституту податку, які призвели до усвідомлення необхідності розробки інституту податкової політики, нерозривно пов'язані з еволюцією соціально-економічних формацій, змістом яких як базисною нормою наповнений розвиток таких інститутів. Більше того, розробку ефективної податкової політики по праву визнають фундаментальним випробовування для будь-якої держави. В таблиці 3.1 схематично відображено процес і складові формування інституту податкової політики.

Таблиця 3.1

Формування складових інституту податкової політики.

Норми	Зміст норми визначають на:	
	загальнотеоретичному рівні	практичному рівні
Базисні	Існуюча соціально-економічна модель (формація)	Обрана модель соціально-економічного розвитку
Додаткові	Інститут держави	Функції держави та відповідно рівень централізації доходів
Допоміжні, підтримуючі	Інститут інтересів	Політика доходів у державі
Ціннісні	Фундаментальні принципи оподаткування	Рівень економічної нейтральності оподаткування
Когнітивні	Інститути права, контролю та масово-роз'яснювальної роботи	Положення Податкового кодексу України

Держава повинна гарантувати стабільність основних принципів оподаткування, а механізми та правила їх дії мають бути зафіксовані в єдиному документі - Податковому кодексі України. У ньому повинна бути втілена сутність нової або оновленої податкової політики, яка не просто визначатиме траєкторію розвитку податкових відносин і податкового права,

а поєднає тенденції і напрями реформувань у податковій сфері зі стратегією економічного розвитку країни. І якщо сталося так, що в Україні до цього часу не діє Податковий кодекс України, то логічно, що з набуттям статусу країни з ринковою економікою, така стратегія також повинна зазнати відповідних трансформацій.

Головне завдання податкової політики – сприяти динамічному економічному розвитку країни за допомогою раціонального управління державними доходами, у тому числі – оптимізації збору податків, а також державними видатками. З метою підвищення ефективності податкової політики, податкова система України повинна будуватися з урахуванням принципів стабільності, економічної обґрунтованості, достовірності, соціальної справедливості (неупередженого розподілу суспільного багатства між громадянами і територіальними громадами), збалансованості, фінансової єдності, адміністративної самостійності, рівнозначності видатків, повноти, прозорості.

Безперечно, в Україні очікуваний позитивний ефект від податкової реформи в умовах виходу із кризи може бути значно вагомішим, ніж у розвинених країнах зі стабільною економікою. Зокрема, послаблення податкового навантаження на ресурси підприємств, що спрямовуються на розвиток, сприятиме активізації інвестиційних чинників зростання; спрощення податкової системи сприятиме зменшенню трансакційних витрат, пов'язаних з адмініструванням податків. Але зниження ставок оподаткування має відбуватися поступово та поетапно і обов'язково бути компенсованим синхронним розширенням податкової бази. Надмірне зниження ставок може втягти українську економіку до спіралі зниження ефективності податкової політики і сповільнення темпів економічного росту.

Жорстка податкова політика, яка зберігається в українській економіці сьогодні та зберігатиметься, в разі поступового здійснення податкової реформи, тривалий час, суттєво посилює відповідальність держави за використання вилучених до бюджету ресурсів у спосіб, який максимально стимулюватиме економічний розвиток та інвестиційні процеси. Отже, стратегія і тактика податкової політики у контексті економічного зростання мають здійснюватися у

жорсткій ув'язці з підвищенням ефективності власне самої податкової політики. З огляду на те, що за роки ринкових перетворень в Україні відбулось значне скорочення державних витрат на фінансування закладів науки, культури, соціальної сфери, подальше зниження сукупних видатків неприпустиме, оскільки спричиняє як стратегічне відставання українського суспільства від прогресу світової цивілізації, так і наростання соціальної напруженості, зневіру в ринкових реформах та державній незалежності України. Існує певний оптимум розміру бюджету, що визначає його ефективність як макроекономічного регулятора, нижче якого фіскалізація державної політики неминуча.

ВИСНОВКИ

За січень-серпень поточного року до загального фонду місцевих бюджетів (без урахування міжбюджетних трансфертів) надійшло 183 435,2 млн гривень. Приріст надходжень до загального фонду проти січня-серпня минулого року (у співставних умовах та без урахування територій, що не підконтрольні українській владі) склав 3,1 % або +5 528,4 млн гривень.(слайд 1). Темп приросту фактичних надходжень податку на доходи фізичних осіб (далі-ПДФО) за січень-серпень 2020 становить 4,2 відсотка. Із 16 регіонів, що мають темпи приросту ПДФО вищі за середній показник по Україні, 5 регіонів забезпечили приріст понад 6%. Найнижчий приріст мають Волинська, Закарпатська, Полтавська, Донецька області та м. Київ (слайд 2). Загалом обсяг надходжень ПДФО за січень-серпень склав 109 946,2 млн грн, приріст надходжень проти січня-серпня минулого року становить 4,2%, або на 4 381,8 млн. гривень більше. Надходження плати за землю становили 20 304,9 млн грн, зменшення надходжень проти січня-серпня минулого року становить -8,7% (слайд 3), або на – 1 934,6 млн гривень менше, найнижчий приріст по Україні мають Дніпропетровська (-19,9%) область та м.Київ (-18,0%). Фактичні надходження податку на нерухоме майно за січень-серпень 2020 року склали 3 919,1 млн грн, приріст надходжень проти січня-серпня минулого року становить 13,9 % (слайд 4), або на 478,3 млн гривень більше. Надходження єдиного податку за січень-серпень 2020 року склали 24 824,0 млн грн, приріст надходжень проти січня-серпня минулого року становить 7,0 % (слайд 5), або на 1 630,4 млн. грн більше. Міжбюджетні трансферти за січень-серпень 2020 року Урядом, згідно з бюджетним законодавством, забезпечено станом на 01.09.2020 перерахування міжбюджетних трансфертів місцевим бюджетам в обсязі 103 480,0 млн грн, що складає 96,7% від передбачених розписом асигнувань на січень-серпень 2020 року, зокрема: - базова дотація перерахована в сумі 8 854,9 млн грн або 100,0% до розпису асигнувань; - медична субвенція перерахована в сумі 14 582,8 млн грн або 100,0% до розпису асигнувань - освітня субвенція перерахована в сумі 52 776,4 млн грн або 100,0% до розпису.

Темпи росту фактичних надходжень загального фонду за січень-серпень 2020 до січня-серпня 2019 (%) (без трансфертних платежів), млн.грн		
Луганська	+ 182,1	108,40
Київська	+ 832,4	108,37
Рівненська	+ 235,4	106,82
Чернігівська	+ 262,5	106,77
Миколаївська	+ 288,2	106,47
Хмельницька	+ 280,1	106,36
Кіровоградська	+ 227,5	106,10
Вінницька	+ 316,0	105,35
Херсонська	+ 170,3	105,13
Тернопільська	+ 146,8	105,12
Житомирська	+ 224,9	105,07
Черкаська	+ 229,2	104,92
Івано-Франківська	+ 180,0	104,62
Волинська	+ 133,2	104,20
Львівська	+ 379,4	103,66
Одеська	+351,4	103,22
Україна	-	103,11
Сумська	+ 129,7	103,10
Запорізька	+ 234,3	102,88
Закарпатська	+ 77,7	102,36
Харківська	+ 270,7	102,11
Чернівецька	+ 41,9	101,90
м. Київ	+ 490,2	101,63
Донецька	+ 40,7	100,48
Дніпропетровська	- 65,8	99,66
Полтавська	- 130,2	98,32
Всього надійшло 183 435,2 млн.грн (+ 5 528,4 млн.грн)		

Темпи росту фактичних надходжень податку на доходи фізичних осіб за січень-серпень 2020 до січня-серпня 2019 (%), млн.грн		
Луганська	+ 159,7	110,5
Київська	+ 186,4	108,3
Рівненська	+ 231,7	108,1
Чернігівська	+ 158,9	106,8
Миколаївська	+ 182,0	106,4
Хмельницька	+ 152,6	106,3
Кіровоградська	+ 636,6	105,7
Вінницька	+ 345,1	105,7

Херсонська	+ 113,7	105,7
Тернопільська	+ 135,5	105,2
Житомирська	+ 116,2	105,1
Черкаська	+ 92,8	105,1
Івано-Франківська	+ 189,0	105,0
Волинська	+ 62,3	104,8
Львівська	+ 121,6	104,3
Одеська	+ 122,0	104,3
Україна	-	104,2
Сумська	+ 246,7	104,0
Запорізька	+ 254,8	103,9
Закарпатська	+ 192,9	103,8
Харківська	+ 254,7	103,5
Чернівецька	+ 56,5	102,8
м. Київ	+ 49,0	102,4
Донецька	+ 67,3	101,5
Дніпропетровська	+ 72,9	101,2
Полтавська	+ 181,0	101,2
Всього надійшло 109 946,2 млн.грн (+ 4 381,8 млн.грн)		

У 16 регіонах, темп росту вище середнього по Україні, у 9 регіонах темп росту нижче середнього по Україні.

Пандемія COVID-19 мала негативніший вплив на економічну активність, а відновлення буде повільнішим, ніж передбачали раніше.

За оновленим прогнозом МВФ, у 2020 році світовий ВВП скоротиться на 4,9%. Ще два місяці тому, у квітні цього року експерти фонду оцінювали цьогорічне падіння у 3%. Загалом, за підрахунками фонду, через коронавірусну кризу світова економіка втратить 12,5 трильйонів доларів.

Розвинені економіки зазнають ще більшого удару - їхні ВВП скоротяться на 8%. Це на майже 2% більше, ніж у попередньому прогнозі. Для економік, що розвиваються, новий прогноз - мінус 3%. Таким чином, вперше для всіх регіонів світу економічний прогноз є негативним.

У квітні МВФ прогнозував для України падіння ВВП на 7,7%. На початку червня проноз погіршився до мінус 8,2%. В останньому оновленому прогнозі даних немає. "Падіння ВВП буде значним, відновлення - тривалим", - цей

висновок Нацбанку з останнього звіту про фінансову стабільність дуже схожий на прогнози МВФ. Там вважають, що скорочення української економіки за підсумками року може бути більшим, ніж НБУ очікував. Раніше Нацбанк прогнозував падіння ВВП на 5%.

Особливо важким став квітень, коли значне скорочення спостерігали в усіх ключових сферах, крім сільського господарства. Водночас банк не наводить конкретних цифр, так само уникаючи їх у прогнозах. За даними Держслужби статистики, у квітні промислове виробництво скоротилося на понад 16% порівняно із 2019 роком. У травні падіння дещо уповільнилося - 12%.

В НБУ також підтверджують, що у травні, коли уряд почав скасовувати карантинні обмеження, настрої в Україні дещо покращилися. За опитуванням банку, найоптимістичнішими були будівельні компанії, найпесимістичніші - підприємства сфери послуг, які найбільше постраждали від обмежень. Серед головних побоювань бізнесу: зниження обсягів виробництва і реалізації продукції та послуг, зменшення замовлень, скорочення чисельності працівників.

За даними Державної служби зайнятості, на кінець травня кількість зареєстрованих безробітних зросла майже в 1.5 рази порівняно з березнем цього року. Отже, можна впевнено сказати, що цього року вперше від 2016 доходи українців не зростуть, а зменшаться.

Цього року не варто очікувати й інвестицій. По-перше, з поширенням коронавірусної кризи та невизначеності, інвестори втратили інтерес до нових ринкових економік, і вкладають свої кошти у безпечні активи. А по-друге, самі економіки, що розвиваються, "активно конкурують за ресурси МФО, зокрема МВФ та Світового банку", щоб профінансувати видатки на боротьбу із коронавірусом.

Крім того, у Нацбанку очікують, що цього року "падіння світових цін на товари українського експорту може поглибитися" через значне падіння зовнішнього попиту. Водночас ціни на енергоносії, які Україна переважно імпортує, можуть знизитися ще більше.

Наслідком нової кризи вже стали проблеми з обслуговуванням кредитів та зниження попиту на нові кредити. За оцінками НБУ, ця криза може призвести до втрати банками понад 10% кредитного портфеля.

Список використаної літератури

---

1. Навчальний посібник Податкове право / К. : Юрінком Інтер, 2003.- 400 с. Бех Г. В., Дмитрик О. О., Кобильнік Д. А., Криницький І. Є., Кучерявенко М. П. (ред.).
2. Податковий кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 10, 13-14, № 15-16, № 17, ст.112) Стаття 12.
3. Письменний В. В. Місцеве оподаткування в умовах реформування податкової системи України : монографія / В. В. Письменний. – Тернопіль: Вектор. 2011. – 210 с.
4. Ю.Б. Іванов, А.І. Крисоватий, А.Я. Кізима, В. В. Карпова Податковий менеджмент: Навчальний посібник / Київ - Знання - , 2008.- 525 с.
5. Біла Л. Спільні і відмінні риси податкових систем країн Європейського союзу та України / Л. Біла // Збірник наукових праць Миколаївського національного університету ім. В.О. Сухомлинського «Глобальні та національні проблеми економіки». – 2015. – Вип. 6. – С. 656–661.
6. Світовий досвід оподаткування (досвід розвитку та модернізації податкових служб країн світу) // Офіційний портал Державної фіскальної служби України.
7. Навчальний посібник Податкова система України О. М. Тимченко, Ю. В. Сибірянська, С. М. Кокшарова, А. В. Пислиця, М. Б. Кондратенко, 2012.
8. <https://decentralization.gov.ua/> .
9. <http://cost.ua/news/>.
10. Закон України від 03.03.2020 р. № 540 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових соціальних та економічних гарантій у зв’язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)» (далі – Закон № 540).
11. Закон України від 16.01.2020 № 466-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві».
12. Канєва Т. В., Рубан М. О. Оцінювання податкового потенціалу адміністративно-територіальної одиниці. *Проблеми економіки*. 2018. № 3. С. 191–200.

13. Державна служба статистики України. Офіційний веб-сайт. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
14. А. Міщенко, А. В. Перетяцько, Ефективна економіка № 12, 2017
15. Бадила М. П. «Фінансове забезпечення місцевих бюджетів: сучасний стан та перспективи вдосконалення» // Формування ринкових відносин в Україні.- 2013.- № 8 – С.35-39.
16. Бартчук Ю.А. «Шляхи реформування системи місцевого оподаткування в Україні» / Ю.А. Бартчук // Актуальні проблеми державного управління в системі соціального та економічного розвитку українського суспільства. Збірник наукових праць. – 2012. – №1(4). – С. 82.
17. Белкіна Є. О. «Проблеми і перспективи розвитку оподаткування в Україні». / Є. О. Белкіна// Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ. – 2013.– № 5. – С. 205-206.
18. Білецька Г. М., Кармаліта М. В. Куц М. О. «Гармонізація податкового законодавства: українські реалії : монографія». – К.: Алерта, 2012. – С.122.
19. Глуха В.В. «Підвищення ролі місцевих бюджетів у регіональних інвестиційних процесах» / В.В. Глуха// Держава та регіони. – 2012. – №2. – С. 150–151.
20. Гнип І. П. «Перспективи розвитку системи місцевих податків і зборів в Україні» / І. П. Гнип. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://libfor.com>
21. Грищук А.М. «Управління змінами у процесі реформування податкової системи України». / Грищук А.М., Дубинецька П.П. //Вісник Національного університету «Львівська політехніка». - 2013. -№769. - С. 351.
22. Декрет Кабінету Міністрів України «Про місцеві податки і збори» від 20.05.1993 № 56-93. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/56-93>.
23. Деркач М.І. «Фіскальна децентралізація як фактор забезпечення сталого розвитку України». / М.І. Деркач // Фінанси України. – Вип. 2 – 2012. – С.56-63.
24. Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» №10, 2014. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://www.economy.nauka.com.ua>.
25. Європейська хартія місцевого самоврядування, ратифікована Законом України

- № 52/97-ВР від 15.07. 1997 року. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://realtymagazine.com.ua>.
- 26.«Єдиний податок : в 2015 році по новому». - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://minfin.com.ua/taxes/-/accent_ediniy.html.
- 27.Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні». - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show>.
- 28.Закон України «Про систему оподаткування» у редакції від 18 лютого 1997 р. За №77/97-ВР. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/77/97-вр>.
- 29.Заякова М.С. «Проблеми формування надходжень до місцевих бюджетів / М.С. Заякова. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rusnauka.com/2013.doc.htm>.
- 30.Ільяшенко В. А. «Бюджетне фінансування органів місцевого самоврядування України» / В. А. Ільяшенко // Держава та регіони. Серія: Державне управління. – 2013. – № 4. – С. 117-118.
- 31.Казюк Я.М. «Сучасний стан і шляхи вдосконалення механізмів надходжень місцевих податків і зборів» / Я.М. Казюк// Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр. – Х.: Вид-во Хар РІ НАДУ«Магістр», 2012. – Вип. 3 (38) – С.48.
- 32.Каспрук А.Ю. «Доходи місцевих бюджетів: проблеми забезпечення та резерви збільшення» / А. Ю. Каспрук // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. - 2012. - Вип. 9(2). - С. 66.
- 33.Катасонова О. М. «Актуальні проблеми формування доходної бази місцевих бюджетів» / О. М. Катасонова // Економічний простір. – 2015. –№ 12. - С. 114.
- 34.Квасницька, Р. С. «Місцеві бюджети в економічній системі держави» / Р. С. Квасницька, А.В. Ординська // Молодіжний науковий вісник УАБС НБУ, Серія: Економічні науки, №4/2013. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://intkonf.org/kandidatk-vasnitska-rs-ordinska-av>.
- 35.Конституція України № 254к/96-ВР від 28.06.1996 р. (зі змінами та доповненнями). - [Електронний ресурс] - Режим доступу: www.rada.gov.ua.

36. Крайник О. «Сучасний стан та перспективи удосконалення системи оподаткування в Україні». / О. Крайник, Н. Процак // Збірник наукових праць / Ефективність державного управління. – 2013. – Вип. 36 – С.129.
37. Кучабський О., Гончаренко М. «Розвиток системи місцевого оподаткування в Україні». - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.kbuara.kharkov.ua.pdf.
38. Кушнірчук Ю. М. «Еволюційний шлях розвитку податкової системи України». / Ю. М. Кушнірчук// Львівський ДУВС. – 2012. – С. 249-253.
39. Лазур С. «Реформування податкової системи в парадигмі сталого розвитку» // Збірник наукових праць «Ефективність державного управління». - 2013. -вип.34. - С.333-335.
40. Макогон В. «Методологічні аспекти формування доходів місцевих бюджетів» / Макогон В. - 19.04.2013. - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua>.
41. Мартинюк І.В. «Критерії побудови податкової політики, спрямовані на стійкий еколого-економічний розвиток країни». / І.В. Мартинюк // Економічний простір: Збірник наукових праць. - №70. – Дніпропетровськ: ПДАБА, 2013. – С. 284 – 287.
42. Марчук Л. «Напрями вдосконалення здійснення видатків місцевих бюджетів» / Людмила Марчук. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2013/napryamy-vdoskonalennya-zmistsevyh-byudzhetiv>.
43. Наджафов І. «Финансовая независимость местных органов власти Украины» / И. Наджафов // Зб. наук. пр.: Економ. простір. – 2015. – № 67. – С. 179-187.
44. Непочатенко О. О. «Пряме оподаткування суб'єктів малого підприємництва» / О. О. Непочатенко, П. М. Боровик, Б. С. Гузар // Облік і фінанси (Accounting and Finance). – 2013. – № 3(61) – С. 81-82.
45. Ніколаєва О. М. «Місцеві фінанси: навч. Посібник» / О. М. Ніколаєва, А. С. Маглаперідзе – К.: «Центр учбової літератури», 2013. – С. 245- 246.
46. Ніколаєва О.М «Місцеві податки і збори в світлі прийняття Податкового кодексу України». - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://archive.nbuv.gov.ua>.
47. Офіційна інтернет - сторінка Державного комітету України з питань

- регуляторної політики та підприємництва. - [Електроний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dkrp.gov.ua>.
- 48.Офіційна інтернет - сторінка Міністерства доходів і зборів України [Електроний ресурс]. - Режим доступу : <http://minrd.gov.ua>.
- 49.Офіційний веб-портал Одеської міської влади. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.odessa.ua>.
- 50.Офіційний веб-сайт Державної фіскальної служби України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://sta-sumy.gov.ua>.
- 51.Офіційний сайт державного комітету статистики України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua.
- 52.Офіційний сайт Державної казначейської служби України – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua>.
- 53.Офіційний сайт Міністерства фінансів України. - [Електронний ресурс]. -Режим доступу: <http://minfin.com.ua>.
- 54.Павлюк К. В. «Формування доходів місцевих бюджетів» // Фінанси України. - 2012. - № 4. - С. 24- 37.
- 55.Павлюк К. В. «Оцінка стану міжбюджетних відносин в Україні» / К. В. Павлюк, О. Б. Федорчук // Наука й економіка. – 2013. – № 2(30). – С. 62- 64.
- 56.Податковий кодекс України – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua>.
- 57.Швець В.Я. «Нагальні проблеми місцевих бюджетів та шляхи їх подолання: погляд практика». // Регіональна економіка. - 2015. - № 3. - С. 192-195.
58. Закон України «Про збір та облік єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування» від 08.07.2010 № 2464-VI.
59. Закон України від 17 березня 2020 року № 533-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19)».
60. Закон України від 30 березня 2020 року № 540-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України, спрямованих на забезпечення додаткових

соціальних та економічних гарантій у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19)».

61. Закон України від 16 січня 2020 року № 466-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо вдосконалення адміністрування податків, усунення технічних та логічних неузгодженостей у податковому законодавстві».
62. Закон України від 13 травня 2020 року № 591-IX «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо додаткової підтримки платників податків на період здійснення заходів, спрямованих на запобігання виникненню і поширенню коронавірусної хвороби (COVID-19).
63. Пивовар (Мулярчук) М.А. Реформування податкової системи України [Текст] / М. Пивовар // Бухгалтерський облік, аналіз і аудит в управлінні економічними процесами світової і національної економіки: сучасний стан та перспективи. - Кам'янець-Подільський, 2015. - С. 353-355.
64. Пивовар (Мулярчук) М.А. Основні тенденції розвитку валютного ринку України в умовах фінансово-економічної нестабільності / М.А. Пивовар 34 // Фінансово-економічний розвиток підприємницької діяльності та національної економіки: проблеми та перспективи: Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції. – Львів: Громадська організація «Львівська економічна фундація», 2017. – С.24 – 28.
65. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua>
66. Пономаренко Є.Б. Реформування організації та реалізації бюджетного процесу: основні напрями, проблеми та шляхи їх вирішення / Є.Б.Пономаренко, Н.А. Вакарюк // Вісник ЖДТУ. – 2015. - №4 (74). – С. 185-191.
67. Попова С.П. Роль податкових надходжень у формуванні доходів бюджетів / С.П. Попова, І.Р. Блохіна // Наукові записки. – 2016. - №19. – С. 140- 148.
68. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21 червня 1997 р. № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97- %D0%B2%D1%80](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80).

69. Простебі Л.І. Податкові надходження та їх значення у формування доходної частини місцевих бюджетів / Л.І. Простебі // Гроші, фінанси, кредит – 2015. – Вип. III. – С. 153-163.
70. Проць Н.В. Формування податкових надходжень місцевих бюджетів в контексті бюджетної децентралізації / Н.В. Проць // Фінансовий простір. – 2015. - №1. – С. 221-226.
71. Редько І.М. Теоретичні засади формування податкового потенціалу / І.М.Редько // Державне регулювання. – 2012. - №24. – С.1-3.
72. Станкус Т. Місцеві податки і збори / Т. Станкус, Ю. Крот. — Х.: Фактор, 2017. — 80 с.
73. Табінський В.А. Формування доходів місцевих бюджетів в умовах фіскальної децентралізації / В.А. Табінський, Є.О. Колеснік, І.С. Сіліна // Молодий вчений. – 2016. - №12 (39). – С. 902- 906.
74. Фурдичко Л.Є. Місцеві бюджети України: їх функціонування, проблеми та шляхи реформування / Л.Є. Фурдичко // Економіка та держава. – 2015. – № 1. – С. 131-136.
75. Хрімлі К.О. Проблемні питання розрахунку та сплати транспортного податку в Україні / К.О. Хрімлі // Економіка та управління на транспорті. – 2017. - №4. – С. 136-141.
76. Черкасова О.С. Податковий потенціал регіону: сутність та методика оцінки / О.С. Черкасова // Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2014. - №3. – С. 138-143.
77. Щербань О.Д. Напрями удосконалення формування доходів місцевих бюджетів / О.Д. Щербань // Вісник економіки транспорту і промисловості – 2013. – С. 74–79.
78. Ясенова І.Б. Податковий потенціал регіону в умовах інноваційного розвитку /І.Б. Ясенова // Миколаївський національний університет ім. В.О. Сухомлинського. – 2015. - №3. – С. 580-583.

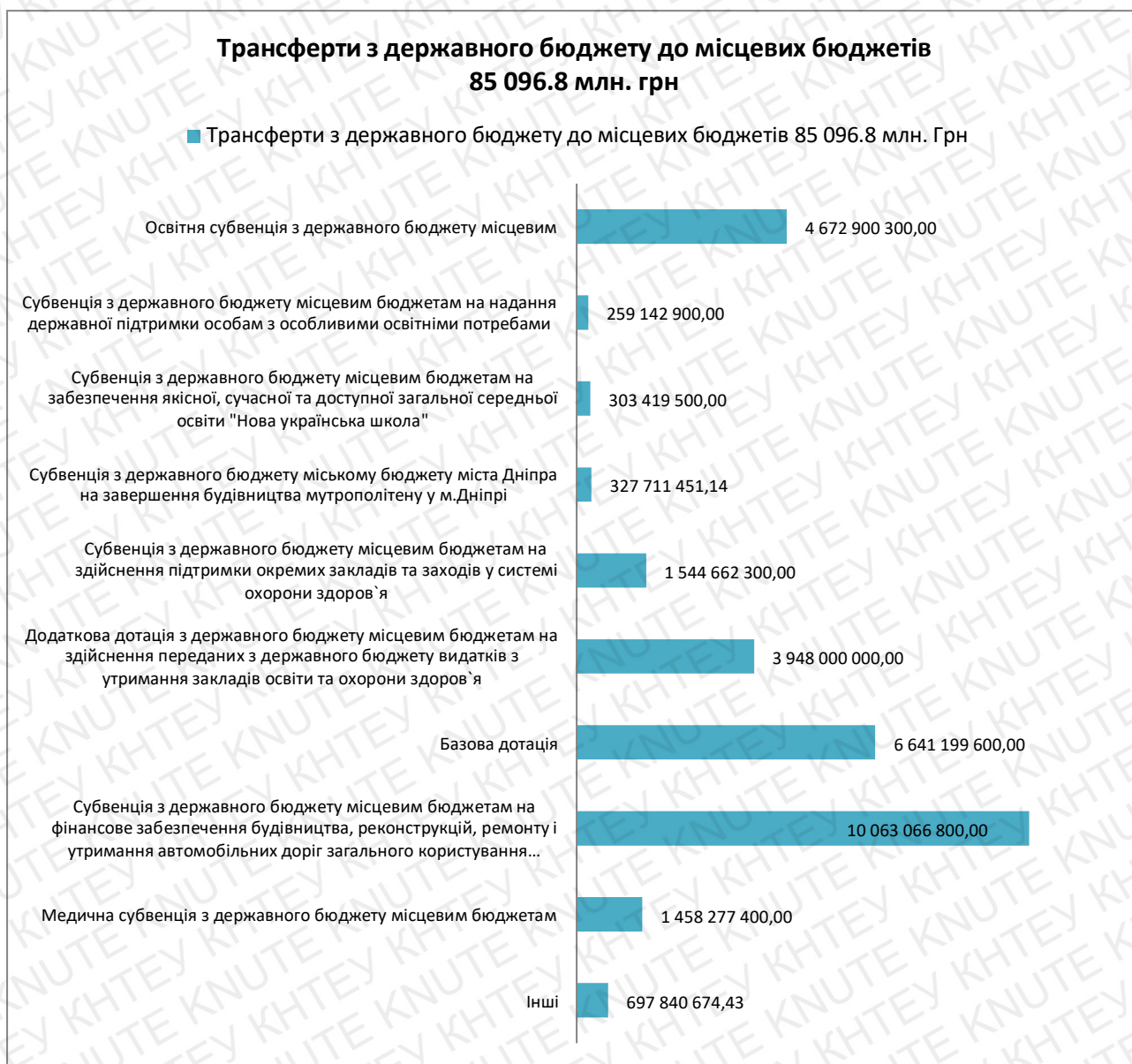

Додатки

Додаток А

Трансферти між державним та місцевими бюджетами на червень 2020.

Додаток Б**Трансферти з місцевих бюджетів до державного бюджету 2020**